

UW WATERSCHAP

Adres Steenbokstraat 10
Postbus 4142
7320 AC Apeldoorn

Telefoon (055) 527 29 11

E-Mail info@vallei-veluwe.nl

Website www.vallei-veluwe.nl

Datum 21 augustus 2023

Ons kenmerk 1743756/1743758

Opgemaakt door
afdeling BDI

BURAP 2023

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
1.1.	Inleiding	3
1.2.	Leeswijzer	3
1.3.	Monitoring Blauw Omgevingsprogramma (BOP)	3
2.	Samenvatting	5
2.1.	Prognose netto kosten per taak	6
2.2.	Prognose resultaat per taak	6
2.3.	Samenvatting BURAP prognose investeringen	8
2.4.	Risico's	8
3.	Programma-overstijgende onderwerpen	10
3.1.	Biodiversiteit	11
3.2.	Circulaire Economie	12
3.3.	Energietransitie	13
3.4.	Assetmanagement	13
4.	Programmaverantwoording	15
4.1.	Veiligheid	15
4.2.	Watersysteem landelijk gebied	19
4.3.	Wonen en zuiveren	25
4.4.	Besturen en belastingen	33
5.	Belastingopbrengsten	37
5.1.	Belastingopbrengsten	37
5.2.	Bruto belastingopbrengsten	38
5.3.	Kwijtschelding en oninbaar, per saldo € 0,3 miljoen meer	39
6.	Overige paragrafen	40
6.1.	Toezicht	40
6.2.	Claims derden en risico's	40
6.3.	Treasury	40
6.4.	Rechtmatigheid	41
6.5.	Frauderisico	42

1. Inleiding

1.1. Inleiding

In dit document treft u de bestuursrapportage (BURAP) over 2023 aan. In deze BURAP zijn de voortgang van de doelen, de investeringsprognoses opgenomen en de prognoses van de verwachte kosten- en opbrengstontwikkeling op basis van de inzichten per eind juni. Tevens is in deze BURAP de door GBLT in juni afgegeven prognose van de belastingopbrengsten verwerkt.

1.2. Leeswijzer

In deze bestuursrapportage wordt in hoofdstuk 2 de BURAP kort samengevat. Ook is een risico paragraaf opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de programma overstijgende onderwerpen behandeld. In hoofdstuk 4 is de programmaverantwoording opgenomen. Bij elk programma wordt het algemeen beeld geschetst, de voortgang ten aanzien van de BOP-doelen van het programma wordt weergegeven en zijn financiële paragrafen opgenomen m.b.t. de exploitatie en de investeringen. In hoofdstuk 5 komen de verwachte wijzigingen met betrekking tot de belastingopbrengsten aan de orde. In hoofdstuk 6 komen overige paragrafen aan bod. Hier wordt onder andere ingegaan op de onderwerpen lopende claims en risico's, treasury, rechtmatigheid en frauderisico.

In de financiële exploitatie analyses worden de bedragen weergegeven in miljoen €, waarbij V = Voordeel en N = Nadeel.

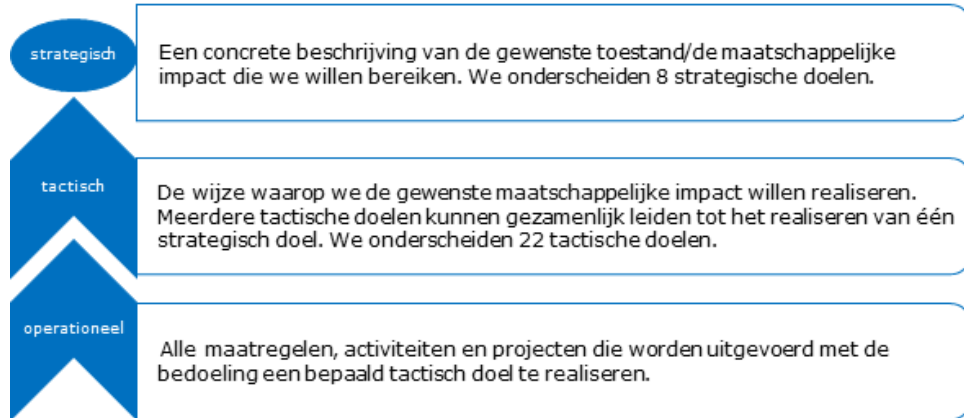
In de in deze BURAP opgenomen tabellen van de bruto investeringen worden, voor de afwijkingen van de begrote jaarschijf, de volgende afkortingen gebruikt:

- V22 = vertraging uit 2022
- EX = exogene oorzaak
- VT = versnelling of temporisering
- MM = meer of minder kosten
- HK = Heroverweging/kans

1.3. Monitoring Blauw Omgevingsprogramma (BOP)

In de begroting 2023 is een eerste aanzet gedaan om de doelen vanuit het BOP te concretiseren. We hanteren een hiërarchisch model van drie lagen: strategische, tactische en operationele doelen. In de begroting zijn de strategische en tactische doelen weergegeven inclusief enkele indicatoren. Met behulp van deze (kwalitatieve en kwantitatieve) indicatoren wordt de voortgang van de realisatie van het BOP gevolgd.

Figuur 1. Samenhang tussen strategische, tactische en operationele doelen.

Inmiddels is een vervolgstap gezet en zijn de indicatoren uit de begroting aangevuld en aangescherpt. De indicatoren zijn SMART gemaakt, definities beschreven, databronnen benoemd en een eigenaar toegewezen. Vervolgens is zoveel mogelijk een nulsituatie opgenomen en zijn streefwaarden per jaar (2023 t/m 2027) gesteld. De indicatoren die zinvol zijn om gedurende het jaar te monitoren, zijn opgenomen in deze BURAP (hoofdstukken 3 en 4). Daarbij is de nulsituatie vermeld en de streefwaarde voor 2023. In de kolom BURAP2023 is de gerealiseerde waarde tot en met mei opgenomen.

De gepresenteerde indicatoren zijn nog niet volledig. Het betreft een groeimodel; de werkvelden zijn continu in ontwikkeling en nieuwe inzichten genereren steeds nieuwe en betere indicatoren. Het doel is dan ook niet om nu perfectie na te streven maar wel om tot een eerste monitoring te komen, zodat we hier als organisatie mee leren werken. Vanuit het werkende geheel wordt er vervolgens naar verdere optimalisatie gekeken.

Daarnaast wordt in een volgende fase gewerkt aan visualisatie van de doelen en doelrealisatie, data governance en het koppelen van operationele doelen en daarmee capaciteit en middelen.

2. Samenvatting

‘Vandaag keuzes maken met het oog op de toekomst’ luidde de ondertitel van de Begroting 2023. En de afgelopen maanden zijn er keuzes gemaakt, enkele voorbeelden uit het eerste halfjaar:

- Op 15 maart heeft de kiezer gekozen met als resultaat een nieuw algemeen bestuur. Het algemeen bestuur heeft vervolgens een nieuw dagelijks bestuur gekozen en heeft een bestuursagenda vastgesteld.
- We hebben in het proces van de organisatieontwikkeling keuzes gemaakt over de nieuwe structuur, de teamindeling, etc. Dit alles met als doelen duidelijkheid, meer regie, versterken van integraliteit van denken en handelen, meer opgave- en gebiedsgericht te werken, en verbinding met het bestuur.
- De samenwerking met de provincie Gelderland hebben we een nieuwe impuls gegeven met de actualisatie van de samenwerkingsovereenkomst.
- De provincies maken keuzes bij het opstellen van de gebiedsprogramma's die dienen als input voor het Nationaal programma landelijk gebied. Wij zijn nauw betrokken bij deze processen en nemen daarbij de doelen uit de BOVI als uitgangspunt.
- Eind 2022, na het opstellen van de begroting 2023 is het prioriteringsproces niet gestopt. Ook in 2023 gaat dit proces door en worden keuzes gemaakt.

Uit deze BURAP blijkt dat we voor een groot deel van onze doelen op schema liggen waarbij het Blauw Omgevingsprogramma (BOP) onze gids is. In diverse regio's wordt gewerkt aan het opstellen van verstedelijkingsstrategieën om de grote woningbouw opgave te realiseren. We zijn als waterschap goed aangehaakt en vertegenwoordigd, zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau. Water krijgt een steeds prominentere plek in de diverse gebiedsopgaven. Hierbij wordt nadrukkelijk een beroep gedaan op onze expertise. Daarnaast zijn we actief in gesprek met gebiedspartners, gemeentes en regionale bedrijven om ervoor te zorgen dat we minder water verbruiken, meer infiltreren, minder afvoeren en vaker hergebruiken.

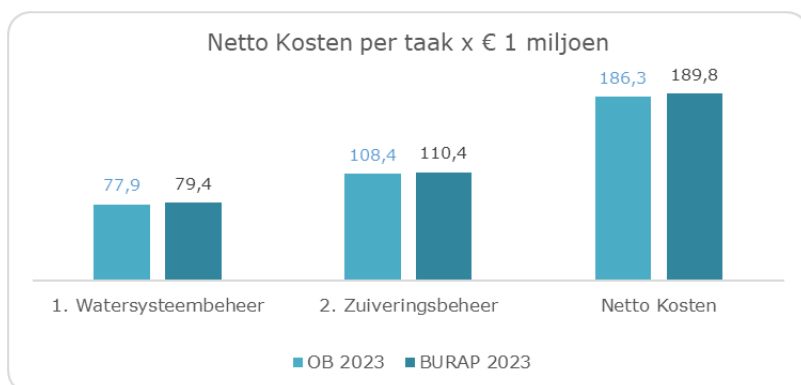
Hoewel veel goed gaat, zijn er nog steeds onzekere factoren en risico's.

- De wet- en regelgeving en het programma van maatregelen (o.a. Nationaal Programma Landelijk Gebied) om de reductie van stikstofdepositie te bereiken en de natuur te herstellen is nog niet volledig uitgewerkt. Mede gezien de maatschappelijke impact neemt dit proces meer tijd in beslag dan aanvankelijk door het Rijk is ingeschat. De onzekerheid ten aanzien van de programmering blijft hierdoor bestaan.
- Stijgende materiaal- en brandstofprijzen en leveringsproblemen als gevolg van de mondiale ontwikkelingen (o.a. energiecrisis, Oekraïne). De concrete effecten zien we tot op heden met name bij de kosten voor onze slibeindverwerking en slibtransport en de kosten van hulpstoffen en chemicaliën. Hier zien we de kosten harder stijgen dan de bandbreedte waarmee we in de begroting hebben gerekend. Daarnaast zijn enkele projecten aanzienlijk duurder dan aanvankelijk was begroot.
- Het binnenhalen van nieuwe mensen is een grotere uitdaging dan ooit. De arbeidsmarkt blijft krap en dat merkt onze organisatie ook. Het behouden van onze medewerkers en het profileren van ons waterschap als aantrekkelijk werkgever blijft een belangrijk speerpunt. Zo hebben we o.a.

een Waterschapsmiddag georganiseerd en zijn er voor schooljaar 2022-2023 61 beurzen via het Blauw Deltalentenfonds verstrekt.

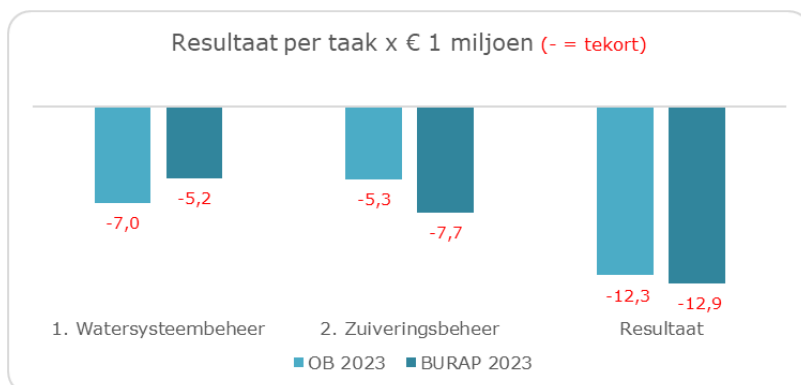
- De afgelopen periode hebben zich geen significante beveiligingsincidenten voorgedaan. Echter de (cyber)dreiging is onverminderd hoog. De verbinding tussen de security & privacy organisatie, WMT en bestuurlijk portefeuillehouder is de afgelopen maanden verstevigd.

2.1. Prognose netto kosten per taak

De totale netto kosten worden bij de BURAP geraamd op € 189,8 miljoen. Dat is 101,9% van de oorspronkelijk begrote netto kosten van € 186,3 miljoen. Van de totale stijging ad € 3,5 miljoen wordt € 1,5 miljoen veroorzaakt door de CAO afgesloten in december 2022. De netto kosten van de taak watersysteem worden bij de BURAP geraamd op € 79,4 miljoen (101,9% van de begroting) en de netto kosten van de taak zuiveringsbeheer worden bij de BURAP geraamd op € 110,4 miljoen (101,8% van de begroting).

2.2. Prognose resultaat per taak

In de oorspronkelijke begroting (OB 2023) was een totaal tekort geraamd van € 12,3 miljoen. De raming in deze BURAP komt uit op een verwacht tekort van € 12,9 miljoen. Over 2023 wordt dus bij deze BURAP een € 0,6 miljoen hoger tekort verwacht dan oorspronkelijk begroot.

Dit wordt veroorzaakt door:

- hogere netto belastingopbrengsten € 2,8 miljoen (V)
- hoger dividend € 0,1 miljoen (V)
- hogere netto kosten € 3,5 miljoen (N)

De hogere netto belastingopbrengsten worden met name verklaard door € 3,3 miljoen hogere belastingopbrengsten watersysteemheffing, vooral door hogere WOZ-waarden. In hoofdstuk 5 belastingopbrengsten zijn uitgebreide analyses opgenomen.

Resultaat taak watersysteembeheer

€ 1,8 (V)

Het verwachte tekort van de taak watersysteembeheer komt € 1,8 miljoen lager uit dan opgenomen in de oorspronkelijke begroting (tekort € 7,0 miljoen). Dit wordt vooral veroorzaakt door de hogere belastingopbrengst gebouwd als gevolg van hogere WOZ-waarden dan waarmee was begroot. De netto kosten van deze taak vallen € 1,5 miljoen hoger uit.

De grootste afwijkingen, in miljoenen €, van de netto kosten ten opzichte van de begroting zijn:

Hogere onderhoudskosten overige waterkeringen i.v.m. functiewijziging keermuur van het havendijkje in Elburg. Deze waren van 2022 naar 2023 doorgeschoven.	€ 0,2	N
Per saldo hogere afschrijving. Enerzijds hoger i.v.m. investeringen die in 1 keer worden afgeschreven. Anderzijds lager door met name Westdijk en Apeldoorns Kanaal.	€ 0,1	N
Lagere kosten voor regeling watersparen door bijdrage provincie Gelderland en minder aanvragen i.v.m. later ingaan regeling.	€ 0,3	V
Aandeel van deze taak in de gestegen loonkosten (o.a. CAO-verhoging); de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.	€ 1,5	N

Resultaat taak zuiveringsbeheer

€ 2,4 (N)

Het verwachte tekort van de taak zuiveringsbeheer komt € 2,4 miljoen hoger uit dan opgenomen in de oorspronkelijke begroting (tekort € 5,3 miljoen). De netto kosten van deze taak vallen € 2 miljoen hoger uit.

De grootste afwijkingen van de netto kosten ten opzichte van de begroting zijn

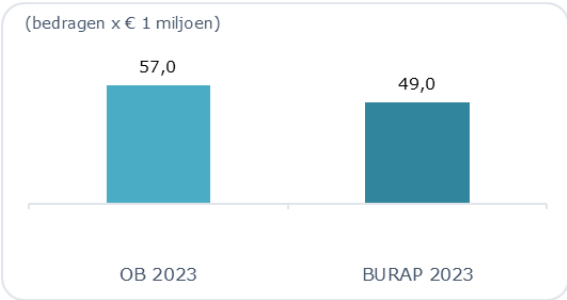
Hogere transportkosten slib met name door hogere tarieven.	€ 0,8	N
Prijsstijging chemicaliën en gebruik sulfaat i.p.v. aluminiumchloride i.v.m. niet meer beschikbaar zijn van aluminiumchloride.	€ 0,7	N
Hogere afschrijvingskosten o.a. door buiten gebruik name onderdelen op rwzi Terwolde.	€ 0,3	N
Lagere kosten keuringen en inspecties assetmanagement o.a. door doorschuif naar 2024 (gisting tank € 0,5 miljoen) en ook als investering begroot (gasfakkels € 0,9 miljoen).	€ 1,4	V
Hogere onderhoudskosten i.v.m. doorgeschoven kosten vanuit 2022 (€ 0,2 miljoen) en noodzakelijk incidenteel onderhoud (€ 0,4 miljoen).	€ 0,6	N
Doorschuiven naar 2024 bijdragen stedelijk water vanwege achterblijven subsidie aanvragen.	€ 0,3	V

Aandeel van deze taak in de gestegen loonkosten (o.a. CAO-verhoging); de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.	€ 1,2	N
Overige afwijkingen per saldo	€ 0,1	N

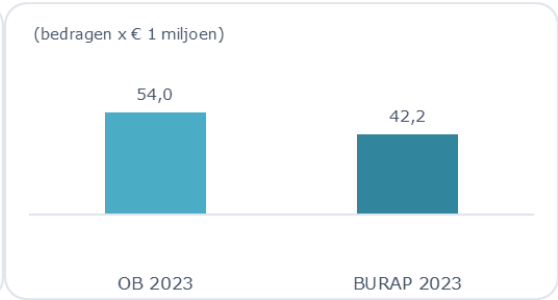
2.3. **Samenvatting BURAP prognose investeringen**

In de onderstaande grafieken zijn de bruto en netto investeringen over 2023 (BURAP 2023) afgezet tegen de oorspronkelijke begrote investeringen (OB 2023).

Bruto Investeringsen

Netto investeringen

De huidige bruto raming komt met € 49 miljoen lager uit dan oorspronkelijk was begroot (€ 57 miljoen). Deze lagere raming t.o.v. de oorspronkelijke begroting wordt vooral veroorzaakt door verschuiving van uitgaven t.b.v. Gemaal Terwolde. Voorbereiding van werkzaamheden, met name grondaankoop en het vergunningentraject (o.a. vervallen bouwvrijstelling stikstof) kosten meer tijd dan aanvankelijk gepland. Hierdoor zijn we genoodzaakt de start van de bouwwerkzaamheden door te schuiven. De daling van € 8 miljoen in bruto investeringen is in onderstaande tabel toegelicht naar hoofdoorzaak:

	(VT22) versnellen/ temporiseren 2022	(EX) exogeen	(VT) versnellen/ temporiseren	(MM) Meer/minder kosten	(HK) Heroverwegen/ kansen	niet toegelicht deel < 0,2 afwijking per project	Afwijking jaarschijf 2023 (+ = toename)
Veiligheid	0,6	-	-0,3	0,5			0,8
Watersysteem Landelijk	0,3	-8,4	-0,7	0,2		0,6	-8,0
Wonen en Zuiveren	2,2	0,3	-3,6	0,4		-0,1	-0,8
Besturen en Belastingen						-	-
	3,1	-8,1	-4,6	1,1	-	0,5	-8,0

De uitgebreide analyses zijn opgenomen in de investeringsparagrafen van hoofdstuk 4.

2.4. **Risico's**

Stikstofdossier

In 2019 heeft de Raad van State vastgesteld dat de beoordeling die aan de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) ten grondslag ligt niet aan de onderbouwingseisen voldoet. Bij het opstellen van de begroting was de tijdelijke bouwvrijstelling van kracht, waardoor geen vergunning nodig was voor de tijdelijke stikstofuitstoot tijdens de bouw. De Raad van State heeft eind 2022 echter geoordeeld dat de bouwvrijstelling niet gebruikt mag worden. Dit betekent dat het bij de begroting onderkende risico op het vervallen van de bouwvrijstelling daadwerkelijk is opgetreden. De gevolgen zijn nu bij enkele projecten al merkbaar doordat complexe vergunningstrajecten

noodzakelijk zijn en de uitvoeringsmethode aangepast wordt om emissiebeperkend te kunnen werken. Dit resulteert in de uitloop van de planning en hogere bouwkosten.

De wet- en regelgeving en het programma van maatregelen (o.a. Nationaal Programma Landelijk Gebied) om de reductie van stikstofdepositie te bereiken en de natuur te herstellen, zijn nog niet volledig uitgewerkt. Mede gezien de maatschappelijke impact neemt dit proces meer tijd in beslag dan aanvankelijk door het Rijk is ingeschat. De onzekerheid ten aanzien van de programmering blijft hierdoor bestaan.

Spanning op de arbeidsmarkt

De krapte op de arbeidsmarkt is onveranderd hoog. De beheersmaatregelen, zoals het actief benaderen van de arbeidsmarkt met campagnes en recruiter blijven we nemen. Ondanks deze beheersmaatregelen merken we dat het lastig blijft om met name technische en specialistische functies in te vullen. Dit is overigens niet alleen van toepassing voor dienstverbanden, maar ook voor de inhuur van medewerkers. Het niet kunnen invullen van de benodigde functies heeft ook effect gehad op de voortgang van diverse activiteiten.

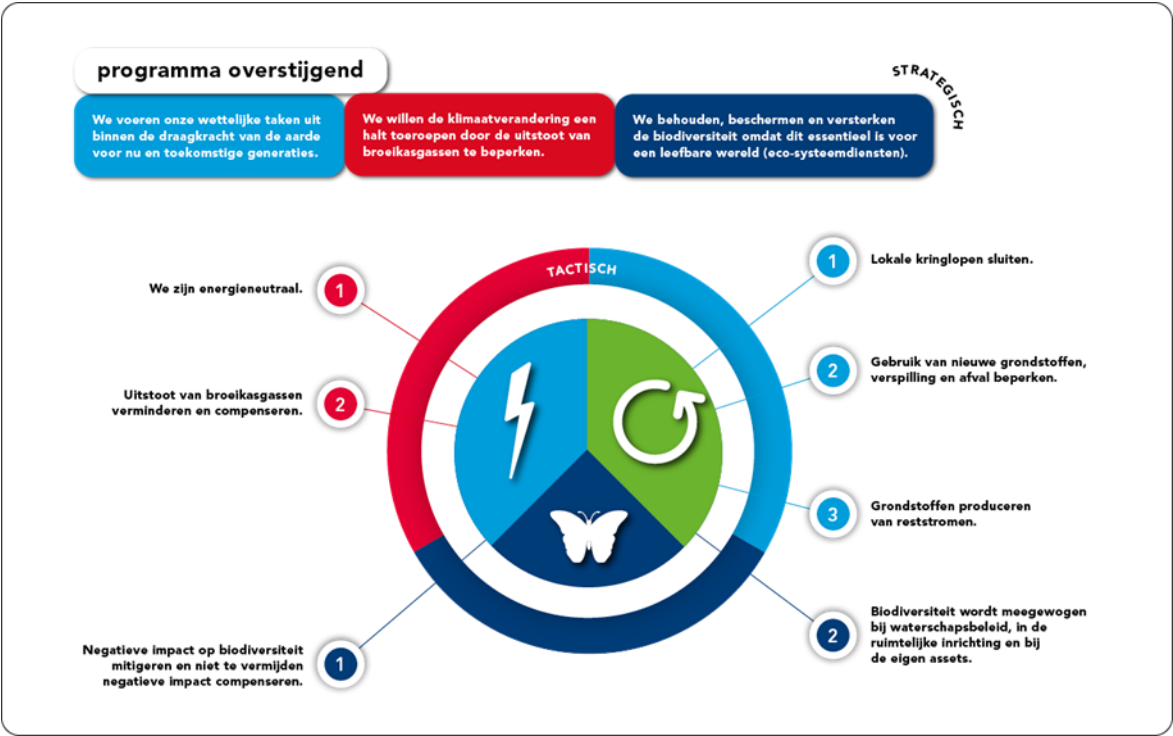
Kostenontwikkeling en leverbetrouwbaarheid bouwmaterialen

Door de mondiale ontwikkelingen zijn we geconfronteerd met sterk stijgende prijzen van bouwmaterialen (hout en staal) en zijn logistieke problemen ontstaan (elektrische componenten). Leveranciers durven in deze onstabiele markt nog steeds geen uitspraak te doen over de verdere prijsontwikkeling, echter de (verdere) prijsstijgingen lijken nu enigszins af te nemen. We ervaren dat de projecten die van voorbereiding naar uitvoering gaan significant meer kosten dan bij het opstellen van de begroting 2023 is voorzien. Daarnaast ervaren we dat bij enkele projecten leveringsproblemen tot vertraging hebben geleid.

3. **Programma-overstijgende onderwerpen**

In dit hoofdstuk worden de programma-overstijgende onderwerpen en veranderprogramma’s weergegeven. De financiële impact van deze programma’s is meegenomen in de reguliere programmabegroting (hoofdstuk 4).

Dit willen we bereiken

Indicator	Nulsituatie (2020)	Streefwaarde 2023	BURAP 2023	Toelichting
1 Lokale kringlopen sluiten (circulaire economie)				
Toename aandeel maaisel dat hoogwaardig wordt hergebruikt	37.500 (HEN/SED)	90%	vanaf Q3 rapporteren	We hanteren met betrekking tot dit doel de ladder van Lansink. Deze geeft inzicht in welk aandeel van de jaarlijks vrijkomende maaisel hoogwaardig is ingezet. Vanaf Q3 rapporteren we hierover.
Toename aandeel bagger dat hoogwaardig wordt hergebruikt	95%	90%	100%	Bij het baggerwerk in Ede is al de vrijgekomen bagger nuttig aangewend en binnen een straal van 50 km verwerkt.
2 Gebruik van nieuwe grondstoffen, verspilling en afval beperken (circulaire economie)				
Afname zuiveringsslibafzet naar eindverwerking	69.661 ton	66.763 ton	28.210 ton	Dit jaar wordt iets meer externe afvalstoffen verwerkt.
Afname inzet chemicaliën in zuiveringsproces	445 ton	378 ton	136 ton	Minder metaalzouten toegepast voor defosfatering.
Afname gebruik primaire grondstoffen in zuiveringsproces (mineraal, fossiel en metalen)	598 ton	404 ton		De monitoring en precieze berekeningsmethode wordt momenteel bepaald. De volgende rapportage wordt hierover gerapporteerd.
Toename aandeel circulaire inkopen bij marktpartijen		100%	85%	Bij zes van de zeven inkoopuitvragen in Q1 heeft circulariteit/duurzaamheid een rol gespeeld.

Indicator	Nulsituatie (2020)	Streefwaarde 2023	BURAP 2023	Toelichting
1 We zijn energieneutraal (energietransitie)				
Energieverbruik is minimaal gelijk aan eigen energieopwekking	110%	100%		Jaarlijks te rapporteren
Afname energieverbruik ten opzichte van 2018	6%	10%		We richten ons in 2023 op 2 zaken: energie besparen bij alle bedrijfsgebouwen en het vervangen van beluchtingssystemen bij de zuivering(en). We verwachten de komende rapportages daarover resultaten te kunnen geven.
Toename eigen energieopwek uit primaire bronnen (zon, wind, water en bodem)	5%	10%	1%	In Q1 is op de RWZI 640.000 kWh (3,34 TJ) duurzame energie opgewekt door de ZON-installaties. Dit ligt in lijn met de verwachte opbrengsten.
Afname gebruik van diesel		15% reductie		
2 Uitstoot van broeikasgassen verminderen en compenseren (energietransitie)				
Afname uitstoot methaan- en lachgas uit zuiveringsproces	59.045 CO ₂ equivalent	-2.000 CO ₂ equivalent tov vorig jaar		De totale CO ₂ -uitstoot over 2022 is ca. 930 ton. We kunnen niet per kwartaal de doelrealisatie voor dit onderdeel aangeven. Op dit moment werken we aan trede 4 voor de CO ₂ prestatieladder, waarbij het doel is om ook een verduurzaming van onze (keten)partners te bereiken. Lachgas: Er is een projectgroep gevormd om lachgasmonitoring op meerdere rwzi's uit te gaan rollen. We kunnen nog geen doelbereik invullen. Methaan: Op basis van recent onderzoek lijkt een reductie van methaan uit zuiveringen van minimaal 58% tot maximaal 80% mogelijk. De komende periode gaan we nader vaststellen hoe en waar die reductie is te realiseren.
Afname hoeveelheid gespuid en afgefakkeld biogas	1.300.000 m ³	985.000 m ³	392.406 m ³	De hoeveelheid gespuid en gefakkeld biogas lijkt op basis van de cijfers lager uit te komen dan de doelstelling. Dat is positief omdat we daarmee minder broeikasgassen in de atmosfeer brengen.
1 Negatieve impact op biodiversiteit mitigeren en niet te vermijden negatieve impact compenseren				
Strategisch: in 2050 hebben we minimaal 1 doelsoort in 100% van onze wateren	25%	25%		Monitoring wordt dit jaar ingericht
Gebruik chemische bestrijdingsmiddelen is nul in 2027	Incidenteel o.b.v. plaagsoorten-beleid	Incidenteel o.b.v. plaagsoorten-beleid	Incidenteel o.b.v. plaagsoortenbeleid	

3.1. Biodiversiteit

In de diverse lopende gebiedsprocessen zoeken we actief naar koppelkansen om biodiversiteit mee te nemen. De regiodeal Foodvalley loopt conform planning, hier zetten we samen met de agrarische partners actief in op bodemverbetering en doorzaaien van bloemrijk grasland.

Ook het proces rondom de aanbesteding van maaibestekken loopt conform planning. Naast het borgen van wettelijke verplichtingen (ecologische werkprotocollen), kijken we ook naar opties voor het versterken van de biodiversiteit. Vanuit de stimuleringsregeling landelijk gebied is er een mooi initiatief toegekend voor een natuurlijke inrichting op landgoed Salentein.

We geven de samenwerking met de provincie Gelderland een nieuwe impuls met de actualisatie van de samenwerkingsovereenkomst. We hebben ook een nieuwe start gemaakt met het opstellen van het uitvoeringsprogramma in lijn met de SOK afspraken.

Ook bij de voorbereidingen van onze optimalisatie opgaven in het kader van het klimaat adaptatie programma wordt biodiversiteit meegenomen, o.a. door te zoeken naar kansen voor hagen. Bij de adviezen die we gedaan hebben richting de provincies in het kader van het programma landelijk gebied hebben we ook biodiversiteit meegenomen vanuit het principe bodem en water sturend. De monitoring is nog niet ingericht, daarom kan niets gezegd worden over het beoogde effect.

3.2. Circulaire Economie

In november kan het bestuur een geactualiseerd beleidskader tegemoet zien. De huidige beleidskaders stammen uit 2018. In het nieuwe beleidskader vertalen we de ambities die in 2022 landelijk door de Unie van Waterschappen zijn vastgesteld in het visiedocument "Op weg naar klimaatneutrale waterschappen 2035" en "het verhaal van de circulaire waterschappen" naar een beleid en handelingsperspectief voor ons waterschap.

Lokale kringlopen sluiten

In ons beheer en onderhoud van het watersysteem komen onder meer maaisel en bagger vrij. Deze stromen zetten we zo hoogwaardig mogelijk in. Door bagger en maaisel niet af te voeren maar lokaal duurzaam opnieuw te gebruiken vermindert de hoeveelheid reststromen. Na het maaiseizoen rapporteren we kwantitatief over waar we ons maaisel en bagger opnieuw hebben gebruikt en welk deel we nog hebben afgevoerd.

We zijn nauw betrokken bij het project boeren met biobased bouwen. Daar bevorderen we het denken en handelen in kringlopen, waarbij boeren gewassen kweken die toegepast kunnen worden als bouw- en isolatiemateriaal. Bovendien draagt dit bij aan "water en bodem sturend".

We zijn actief in gesprek met onze gebiedspartners zoals Vitens, gemeentes en de regionale bedrijven over hoe we ervoor kunnen zorgen dat we minder water verbruiken, meer infiltreren, minder afvoeren en vaker hergebruiken. Dat doen we bijvoorbeeld met de bedrijven in de regio stedendriehoek onder de naam waterkoplopers. En ook bij de "waterrotonde Eerbeek" waarbij de bedoeling is dat de papierindustrie in de toekomst veel minder grondwater gaat onttrekken door water te hergebruiken.

Gebruik van nieuwe grondstoffen, verspilling en afval beperken

Bij het zuiveren van ons effluent en bij de ontwatering van ons zuiveringsslib maken we gebruik van metaalzouten en polymeren. Beide stoffen hebben een relatief grote CO₂-voetafdruk. Door het optimaliseren, innoveren en samenwerken met anderen, verbeteren we onze processen en verkleinen we onze voetafdruk. We monitoren de hoeveelheid gebruikte metaalzouten, polymeren en afgezette hoeveelheden zuiveringslib.

Doordat we meer externe afvalstromen verwerken, produceren we meer biogas waarmee we meer duurzame elektriciteit opwekken. De consequentie is echter dat de slibproductie toeneemt en dat we meer polymeren nodig hebben om dit slib te behandelen.

In onze projecten wegen we de milieu-impact van materialen mee in onze keuzes en passen bij voorkeur biobased en/of gebruikte materialen toe. In het project rwzi Terwolde is dit goed zichtbaar. De volgende rwzi die op de nominatie staat, is de rwzi Hattem. Daar gaan we hetgeen we geleerd hebben in Terwolde verder optimaliseren en toepassen. Ook bij andere projecten wordt aantoonbaar aandacht besteed aan duurzame materiaalkeuzes en hergebruik van materialen.

Grondstoffen produceren van reststromen

De initiatieven om de grondstof cellulose uit ons rioolwater terug te winnen hebben we afgerond en we zijn geen nieuwe initiatieven gestart. Wel reserveren we waar mogelijk bij onze projecten ruimte om dit op een later moment nog in te kunnen passen.

Met de Kaamera koploperwaterschappen werken we aan een voorstel om de samenwerking tussen de waterschappen onderling te formaliseren. De bedoeling is om daarmee de ontwikkeling van deze unieke nieuwe grondstof gezamenlijk verder te brengen. Daarmee verlaten we de trekkende rol die we als Vallei en Veluwe de afgelopen jaren hadden bij de ontwikkeling van Kaamera. Het algemeen bestuur (AB) kan hierover in de tweede helft van 2023 een voorstel tegemoet zien. Onderdeel van dit voorstel is de toekomst van de demo-installatie die in Epe staat.

3.3. Energietransitie

We zijn energieneutraal

In de klimaatmonitor van de waterschappen over 2022 is te zien dat we ook in 2022 energieneutraal waren en dat we steeds meer eigen groene energie opwekken met zonnepanelen. We zijn actief betrokken bij het windpark in Harderwijk. Dit project is vertraagd door Raad van State procedures. We verwachten in november met een voorstel richting AB te komen voor een definitief besluit.

We zijn als bronhouder betrokken bij meerdere grootschalige aquathermieprojecten. In Harderwijk worden inmiddels de eerste woningen verwarmd met warmte uit het effluent van de rwzi. In Apeldoorn verwachten we de tweede helft van 2023 een principebesluit van alle projectpartners voor het verwarmen van 3.000 woningen in de wijk Kerschoten met een warmtenet. In Amersfoort hebben we een samenwerkingsovereenkomst getekend waarbij het bedoeling is dat de rwzi als duurzame bron wordt gekoppeld aan het warmtenet. In Ede zijn de gesprekken gestart met de gemeente en het warmtebedrijf over de inzet van effluent als duurzame warmtebron. Met deze en andere initiatieven leveren we als waterschap een waardevolle bijdrage aan de Regionale Energie Strategieën (RES).

Uitstoot van broeikasgassen verminderen en compenseren

We streven naar een klimaatpositieve bijdrage aan onze leefomgeving. Met klimaatpositief bedoelen we dat we de (effecten van) uitstoot van broeikasgassen minimaliseren, compenseren en/of opslaan in bodem of biomassa. Uit de CO₂ prestatieladder blijkt dat klimaatvoetafdruk weer kleiner is dan voorgaande jaren. We verwachten ons dit jaar te certificeren op trede 4 op de CO₂-prestatieladder. Landelijk is er aandacht voor 'nieuwe' vrijkomende broeikasgassen als lachgas en methaan bij zuiveringsprocessen en uit het watersysteem. Deze moeten wij ook (beter) in beeld gaan brengen. We onderzoeken de mogelijkheden voor opslag van onvermijdbare uitstoot van broeikasgassen.

Onderzoek lachgasvorming

De lachgas uitstoot op rwzi's vormt een aanzienlijk onderdeel van de CO₂ impact die het waterschap heeft op de omgeving. Daarom gaan we eerst op de rwzi Apeldoorn de lachgasvorming in kaart brengen, monitoren en procesregelingen gebruiken om de uitstoot omlaag te brengen.

3.4. Assetmanagement

De meest urgente risico's voor waterketen zijn uitgewerkt in projecten, onderzoeken en maatregelen voor beheer en onderhoud. De projecten zijn uitgewerkt in kosten en capaciteit via

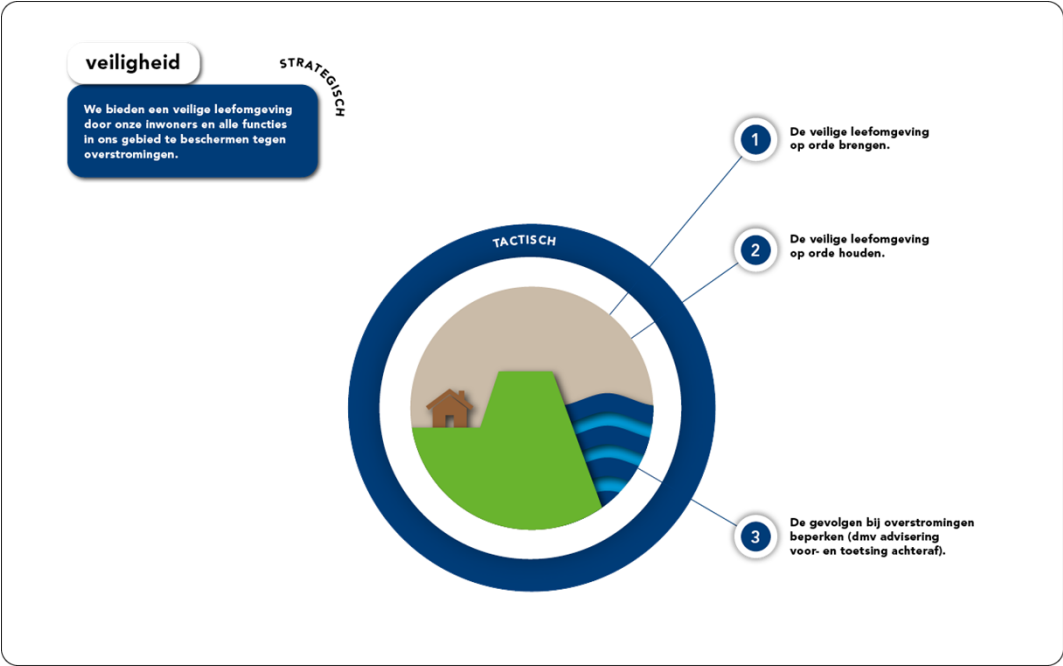
het programma Zuiveren. De onderzoeken en aanvullende maatregelen worden in de komende maanden uitgewerkt.

De meest urgente risico's voor watersysteem worden voor de begroting van 2024 (eind augustus) geïnterpreteerd en op kosten gezet. Zodoende hebben we zicht op de effecten en kunnen we in 2024 passende beheersmaatregelen treffen.

4. Programmamaverantwoording

4.1. Veiligheid

Dit willen we bereiken

Indicator	Nulsituatie (2020)	Streefwaarde 2023	BURAP 2023	Toelichting
1 De veilige leefomgeving op orde brengen				
Aantal gerealiseerde dijkverbeteringen (cumulatief)		2 gerealiseerde dijkverbetering en	1 gerealiseerde dijkverbetering	Op schema, project Apeldoorns Kanaal is afgerond
Er worden (tijdelijke) beheer- en noodmaatregelen getroffen om risico's af te dekken in de periode tot de uitvoering van de verbeterprojecten.	100%	100%		Op schema
2 De veilige leefomgeving op orde houden				
De primaire kering is beoordeeld volgens de landelijke planning	30%	100%	100%	Beoordeling is eind 2022 afgerond, nieuwe beoordelingsronde start dit jaar nog niet
De regionale kering is getoetst	0%	30%	5%	Is gestart, loopt licht achter op planning. Verwachting is wel dat de achterstand weer wordt ingelopen
De overige keringen zijn beoordeeld door beheerders	100%	100%	0%	Nog niet gestart. We geven prioriteit aan de toetsing van de regionale keringen, vanwege de deadline om deze in 2024 afgerond te hebben. Eind 2024 starten we met de beoordeling van de overige waterkeringen; dit is conform de afspraak in het BOP: voor de overige waterkeringen starten wij deze periode met de eerste veiligheidstoetsing
3 De gevolgen bij overstromingen beperken				
Aantal calamiteitenoefeningen met relevante stakeholders per jaar (6x per jaar)	100%	100%		Loopt

4.1.1. Het algemene beeld

De veilige leefomgeving op orde brengen

Van de vier lopende dijkversterkingsprojecten is de versterking van de primaire waterkering Apeldoorns Kanaal afgerond en ook het project Noordelijke Randmeerdijken wordt op korte termijn opgeleverd.

Op 15 mei heeft het algemeen bestuur akkoord gegeven op benodigd aanvullend krediet voor de planuitwerkingsfase van het project Grebbedijk. De verwachte afronding van de planuitwerkingsfase is eind Q1 2025.

De gebiedsontwikkeling Hoenwaard2030, waar de aanpak van de Hoenwaardkaden onderdeel van is, gaat in de zomer van 2023 de planuitwerkingsfase in. Het algemeen bestuur heeft hiervoor akkoord gegeven op 15 mei. Onderdeel van deze fase is een geactualiseerde samenwerkingsovereenkomst. De fase van planuitwerking wordt uitgevoerd door een team met vertegenwoordigers van de drie grote partners Rijkwaterstaat, provincie en waterschap.

De veilige leefomgeving op orde houden

In 2022 is de veiligheidsbeoordeling van de primaire waterkeringen afgerond. Voor de IJsseldijken is die met een 'Strategie IJsseldijken op orde' verder uitgewerkt in een programmering voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De eerste trajectaanpak is gestart, waarbij naast de veiligheidsopgave ook de gebiedsopgaven worden beschouwd. Voor een preciezer beeld van de waterveiligheidsopgave langs de IJssel zetten we in op monitoring van grondwaterstanden in de waterkeringen.

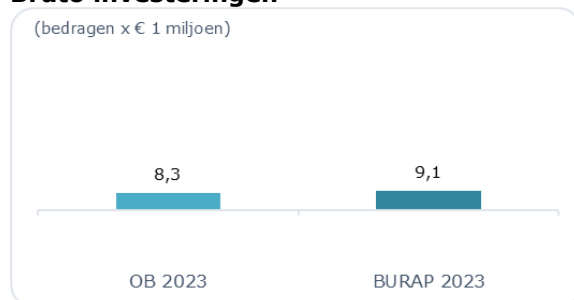
Er is een start gemaakt met de toetsing van de regionale waterkeringen, die in 2024 gereed moet zijn. Uit de eerste inventarisatie die hiervoor is gedaan bleek dat hiervoor aanvullend grondonderzoek noodzakelijk is. Dit betreft vooral de delen die de afgelopen jaren niet versterkt zijn, waardoor minder informatie beschikbaar is. Dit onderzoek wordt nog in 2023 uitgevoerd.

De gevolgen bij overstroming beperken

Er is blijvende aandacht voor de gevolgen van onverhoopte overstromingen. We hebben nieuwe overstromingsscenario's opgesteld en delen die actief met gebiedspartners en de Veiligheidsregio's. Zo wordt in een vroegtijdig stadium duidelijk waar risico's zitten voor bijv. woningbouw en wordt de calamiteitenorganisatie voorzien van actuele informatie.

4.1.2. Financiële-investeringen

Bruto investeringen

Netto investeringen

De prognose van mei komt € 0,8 miljoen hoger uit dan geraamd bij de begroting voor de jaarschijf 2023. De werkelijke uitgaven (exclusief verplichtingen) tot en met mei bedragen € 3,0 miljoen. De grootste afwijkingen in zowel positieve als negatieve zin worden vanaf € 0,2 miljoen hieronder toegelicht (in m€).

	Totaal Raming prognose	Totaal uitgave t/m 2022	Begroot jaarschijf 2023	Prognose jaarschijf 2023 (BURAP)	Afwijking jaarschijf 2023 (+ = toename) t.o.v. Begroting	Begroot Oplevering	Prognose Oplevering	ORZAAK
P5068RF - Verbet. Waterkering 5e&6e pand AK RF	14,3	14,2	0,7	0,1	-0,6	31-12-2022	30-3-2023	MM
P8305PF - Grebbedijk planuitwerkingsfase	14,4	7,0	3,4	4,7	1,3	16-3-2027	31-12-2027	VT22/MM
P8307 - Westdijk	34,9	34,5	-	0,6	0,6	4-7-2022	4-7-2022	VT22
P5088 - Hoenwaard2030	24,7	-	0,7	0,4	-0,3	31-12-2028	31-12-2028	VT

Verbetering Waterkering 5e&6e pand Apeldoorns Kanaal

-/- € 0,6

Nazorg loopt voorspoedig; eindtermijn naar beneden bijgesteld.

Grebbedijk planuitwerkingsfase

€ 1,3

Stijging van kosten wordt veroorzaakt door diverse zaken.

- 1: tegenvallende inschrijfprijzen en vertraging bij aanbesteding;
- 2: nadere beschouwing Voorkeursalternatief en doorvoeren optimalisaties;
- 3: indexering;
- 4: consequenties vervallen bouwvrijstelling en PFAS;
- 5: noodzakelijke wisselingen in het projectteam.

Hiertoe is begin maart extra krediet aangevraagd dat door het AB op 15 mei is goedgekeurd.

Westdijk

€ 0,6

De nazorgperiode loopt t/m 30 juni 2023. In 2023 vinden nog een aantal schadevergoedingen, staat van afrekening met de aannemer en het plaatsen van de windwatermolen plaats.

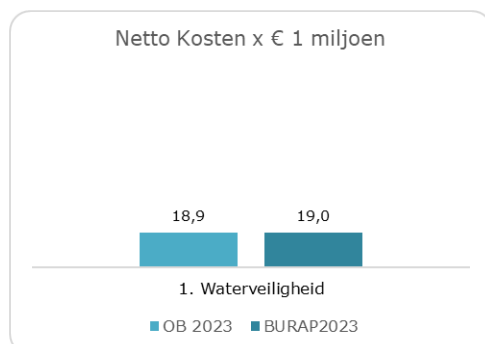
Totale investering nu € 34,9 miljoen. Hiermee blijven we € 0,5 miljoen binnen het bruto krediet.

Hoenwaard2030

-/- € 0,3

De SOK met de partners is in de zomer van 2023 getekend. Het AB heeft het kredietvoorstel geaccordeerd en de cijfers voor 2023 worden hierop aangepast.

4.1.3. Financieel-exploitatie

De verwachting bij deze BURAP is dat de netto kosten € 0,1 miljoen hoger uitvallen dan oorspronkelijk was begroot.

De belangrijkste verwachte afwijkingen in miljoenen € zijn:

Hogere onderhoudskosten € 0,2 (N)

Hogere onderhoudskosten overige waterkeringen i.v.m. functiewijziging keermuur van het havendijkje in Elburg. Is van 2022 naar 2023 doorgeschoven.

Lagere afschrijvingskosten € 0,3 (V)

Lagere afschrijvingskosten op met name Westdijk en Apeldoorns Kanaal.

Hogere advieskosten € 0,1 (N)

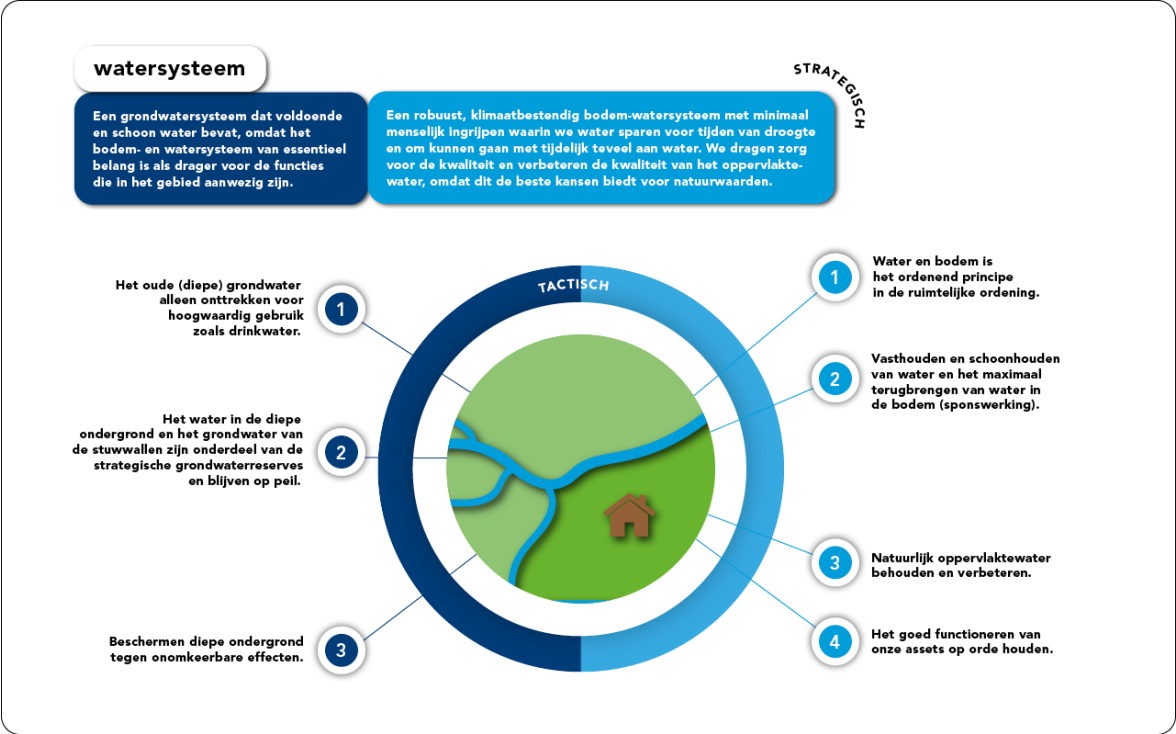
Niet geraamde toetsing regionale waterkering onderdeel van de wettelijke taak.

Personeelskosten en organisatieontwikkeling € 0,1 (N)

Aandeel van dit programma in de gestegen loonkosten (o.a. CAO-verhoging; de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.

4.2. Watersysteem landelijk gebied

Dit willen we bereiken

Indicator	Nulsituatie (2020)	Streefwaarde 2023	BURAP 2023	Toelichting
3 Natuurlijk oppervlakte water behouden en verbeteren				
Voldoen aan de ecologische doelen van de KRW (4 biologische kwaliteitselementen)	72%	100%	59%	
Voldoen aan de ecologische doelen van de KRW (biologie ondersteunende parameters)	34%	100%	41%	
Voldoen aan de ecologische doelen van de KRW (specifiek verontreinigde stoffen)	0%	100%	0%	Voor specifiek verontreinigde stoffen geldt "one uit=all uit" beoordelingssystematiek. Als één enkele stof voldoet niet aan de norm, voldoet het hele kwaliteitselement niet.
Voldoen aan de chemische doelen van de KRW (ubiquitair prioritaire stoffen)	0%	100%	0%	Voor ubiquitair prioritaire stoffen geldt "one uit=all uit" beoordelingssystematiek. Als één enkele stof voldoet niet aan de norm, voldoet het hele kwaliteitselement niet.
Voldoen aan de chemische doelen van de KRW (niet - ubiquitair prioritaire stoffen)	91%	100%	94%	
De aangewezen zwemwateren voldoen aan de Europese zwemwaterrichtlijn. (score 'goed')	100%	100%	100%	

4.2.1. Het algemene beeld

Beschermen van de grondwatervoorraad

In nauwe samenwerking met de provincies en Vitens werken we, in afstemming met kennisinstituten, aan een grondwater onderzoeksagenda. Goede informatievoorziening is essentieel voor onderzoek en beleidsontwikkeling. Daarom hebben we extra geïnvesteerd om zicht te krijgen op onze grondwateronttrekkingen, dit loopt conform planning. De inrichting van het primair grondwatermeetnet was complexer dan voorzien, dit heeft tot vertraging geleid. Het project wordt dit jaar voorbereid en in 2024 uitgevoerd.

Water en bodem is het ordenend principe in de ruimtelijke omgeving

Water krijgt een steeds prominentere plek in de diverse gebiedsopgaven. Hierbij wordt nadrukkelijk een beroep gedaan op onze expertise, zowel inhoudelijk als procesmatig. Voor het gebiedsproces GEUS is een mooie nieuwe stap gezet met de vaststelling van de startnotitie om tot een nieuw perspectief voor de Veluwe enclave te komen.

We hebben middels co-creatie meegewerkt aan het provinciaal handelingsperspectief Water en bodem sturend. Hierin wordt op basis van gidsprincipes de verbinding gelegd met de verschillende transitieopgaven.

Gebiedsgericht werken in de focusgebieden (Grift, Voorsterbeek en Gelderse vallei) is een volgende fase ingegaan. De kwartiermakers hebben hun eerste opdracht afgerond met de gebiedsbeelden. Ook is er een gebied specifiek advies gegeven hoe we invulling kunnen geven aan de overheidsrol en wat dit gaat vragen van ons waterschap.

Vasthouden en schoonhouden van water en verbeteren van de bodem

Vanuit het klimaat adaptatie programma Kactus is gewerkt aan een nieuwe regeling watersparen. Hierbij zijn de adviezen uit het doelmatigheidsonderzoek meegenomen. Deze zal naar verwachting in juli opengesteld worden. Ook binnen het huidig watersysteem zoeken we actief naar kansen om water vast te houden. De zgn. complexe aanvragen watersparen zijn in voorbereiding, de eerste tientallen maatregelen verwachten we dit jaar al te kunnen nemen. Voor de focusgebieden Voorsterbeek en Gelderse vallei worden optimalisatie projecten voorbereid om een volgende stap te kunnen maken richting een klimaatbestendig watersysteem. Dit voorjaar is de uitvoeringsagenda van de Blauwe agenda vastgesteld. Bij de uitvoering wordt nadrukkelijke verbinding gezocht met de gebiedsgerichte aanpak van het Utrechts programma Landelijk Gebied (UPLG), waar de heuvelrug één van de aandachtsgebieden is.

De watersysteem rapportage hebben we verbonden aan het organisatie brede proces rondom de BOP monitoring. Daarbij is het concreet en meetbaar maken van de doelen nog een uitdaging.

Natuurlijk oppervlaktewater behouden en verbeteren

De effect monitoring richt zich momenteel nog op de wettelijk verplichte parameters (voornamelijk KRW) en de uitwerking van de overige parameters is nog in ontwikkeling. Dit schetst nog een

beperkt beeld van de stand van zaken. De KRW monitoring wordt meer beïnvloed door externe invloeden (zoals droogte) dan door maatregelen die wij genomen hebben het afgelopen jaar. Op de scores voor chemie en specifiek verontreinigende stoffen hebben wij nauwelijks handelingsperspectief. Dit vraagt nationale regelgeving rondom b.v. mobiliteit en bestrijdingsmiddelen. Onze zwemwateren zijn nog altijd goed, zelfs met de toenemende temperaturen. Dit is wel een risico de komende tijd in verband met blauw alg.

Het goed functioneren van onze assets op orde houden

Ook in het reguliere waterschapswerk zoeken we naar mogelijkheden om onze doelen beter te bedienen. Het schouwbeleid wordt dit jaar aangepast om beter invulling te geven aan doelen rondom klimaat en biodiversiteit, we starten dit jaar met pilots. De doorvoering van het nieuwe beleid volgt in 2024.

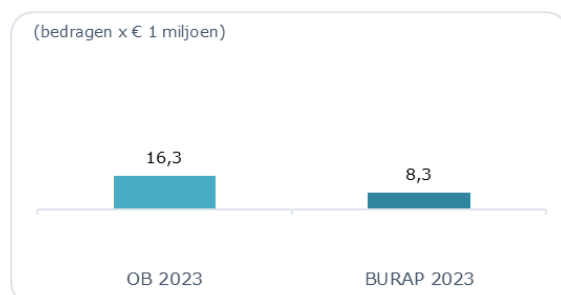
Het peilbesluit Terwolde is conform planning vastgesteld. Het peilbesluit Arkemheen is qua proces volgend op de N2000 planning van provincie en daardoor is ons proces vertraagd. We zijn gestart met de verkenning voor peilbesluit Eemland. Over de beschoeiing langs de Eem zijn we in gesprek met de provincie om de bestaande afspraken te evalueren en te actualiseren.

Doorwerking generiek gekozen variant 2023 in het landelijk gebied

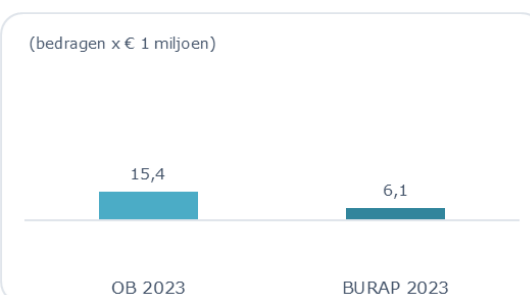
We zijn nauw betrokken bij de gebiedsprogramma's die de provincies deze zomer naar het rijk sturen als input voor het NPLG (Nationaal programma landelijk gebied). Bij deze adviezen zijn de doelen uit de BOVI ons uitgangspunt geweest. Beide provincies hebben aangegeven erg tevreden te zijn met onze inbreng. Dit biedt enerzijds een basis voor de toekomstige programmering, anderzijds kunnen we ook nu al afspraken maken over laag hangend fruit. De provincie heeft de gemeenten en waterschappen gevraagd om zgn. koploperprojecten aan te leveren. We zoeken zo veel mogelijk de synergie op tussen beleidsopgaven. Daardoor kunnen we ook steeds vaker gebruik maken van provinciale subsidies. In Gelderland programmeren we dit in de samenwerkingsovereenkomst (SOK). Deze is dit jaar geactualiseerd zodat de afspraken weer passend zijn bij de realiteit.

4.2.2. Financieel-investeringen

Bruto investeringen

Netto investeringen

De prognose van mei komt € 8 miljoen lager uit dan geraamd bij de begroting voor de jaarschijf 2023. De werkelijke uitgaven (exclusief verplichtingen) tot en met mei bedragen € 2,1 miljoen. De

grootste afwijkingen in zowel positieve als negatieve zin worden vanaf € 0,2 miljoen hieronder toegelicht (in m€).

	Totaal Raming prognose	Totaal uitgave t/m 2022	Begroot jaarschijf 2023	Prognose jaarschijf 2023 (BURAP)	Afwijking jaarschijf 2023 (+=toename) t.o.v. Begroting	Begroot Oplevering	Prognose Oplevering	OORZAAK
P2136 - SOK Voorstonden-Leusveld-Oekense	3,7	0,7	1,1	0,8	-0,3	31-12-2026	31-12-2026	EX
P0058H - BWS Stuwen VEWA	1,7	-	1,2	0,1	-1,1	30-6-2026	1-6-2024	EX
P8302D - Sluizen Nrd. Randmeerdijk	3,3	3,2	0,7	1,4	0,7	24-2-2023	30-6-2023	EX
P2092 - Nijmolense beek beekherstel	1,3	0,4	1,0	0,5	-0,5	31-5-2024	31-5-2024	EX/MM
P2137C - SOK Verdrogingsbestr. Gulbroek Oost	0,8	0,1	0,8	0,1	-0,7	26-1-2024	9-12-2024	VT
P2143 - NNN-zone Groot Overeem	0,3	0,0	0,3	-	-0,3	1-10-2024	1-10-2025	EX
P3108 - Verdrogingsbestr. GNN-gebied Allemanskamp	0,6	0,1	-	0,4	0,4	31-12-2027	29-12-2023	EX
P3082 - Beschoeiing Eem 2021	0,5	-	0,4	-	-0,4	31-12-2023	30-1-2023	EX
P3098 - Besch. A'foort Schothorst	1,6	0,1	0,9	0,3	-0,6	5-2-2024	1-9-2024	EX
P3114 - Beschoeiing Bunschoten	0,3	0,2	0,4	0,2	-0,3	31-12-2023	19-4-2023	VT
P5087 - Kunstwerken Oost 2019-2020	0,9	0,9	-	0,3	0,3	1-12-2022	1-7-2023	VT
P5089 - Renovatie Bruinenburgersluis	0,7	0,1	-	0,6	0,6	31-12-2027	1-9-2023	VT22/MM
P5090 - Gemaal Terwolde**	17,2	0,4	7,4	0,8	-6,6	2-1-2025	10-12-2025	EX

SOK Voorstonden-Leusveld-Oeken

-/- € 0,3

Met de partners is afgesproken om het project te herijken aan onder meer de ontwikkelingen op het gebied van natuurherstel en gebiedsopgaven landelijk gebied. Daarbij wordt ook nagegaan of de huidige projectorganisatie nog passend is.

Stuwen Veessen-Wapenveld

-/- € 1,1

De aanbestedingsprocedure loopt uit i.v.m. met juridisch advies. Consequentie daarvan is dat de aanvraag m.b.t. het uitvoeringskrediet vertraagt en de uitvoering doorschuift over de jaargrens naar 2024.

Sluizen Noordelijke Randmeerdijk

€ 0,7

Eind 2022 heeft het project vertraging opgelopen i.v.m. de veiligheidsopgaven en leveringsproblemen. Project is nu in een afrondende fase en zal in 2023 gereedkomen.

Nijmolense beek beekherstel

-/- € 0,5

Onvoldoende mogelijkheden grondaankoop hebben geleid tot gefaseerde afgeslankte aanpak opgave, waardoor raming lager dan voorzien. Daarnaast is er sprake van kleinere bagger- en beschoeiingsopgave.

SOK Verdrogingsbestrijding Gulbroek Oost

-/- € 0,7

Complexe planvorming vergt meer tijd waardoor het project doorschuift naar 2024.

Natuurnetwerk Nederland - zone Groot Overeem

-/- € 0,3

Gemeente heeft bezwaren gekregen tegen bestemmingsplanwijziging, hierdoor stagneert het project in afwachting van de bezwarenprocedure bestemmingsplan gemeente.

Verdrogingsbestrijding Gelders Natuurnetwerk - gebied Allemanskamp

€ 0,4

Project heeft op de wachtlijst prioritering gestaan, maar de oorspronkelijke planning is op een later tijdstip gehandhaafd. Daardoor heeft er een correctie van de raming over de jaargrens plaats gevonden. De beoogde ruiling van een cruciaal perceel in Allemanskamp is door de Provincie

Utrecht gecancelled en daarmee de grondverwerving van twee essentiële percelen onzeker. Dit betekent dat de uitvoering pas kan starten op 1 september 2023. Daarnaast zijn uitvoeringskosten hoger geraamd, omdat door uitstel van de uitvoering naar 2023 o.a. brandstof- en materiaalkosten duurder zijn geworden. Definitief ontwerp is in april 2023 vastgesteld en het bestek zal eind juni 2023 gereed zijn.

Beschoeiing Eem 2021 **-/- € 0,4**

Samen met de partners is besloten dat er een ander concept wordt uitgewerkt, werkzaamheden eerder afgerekend tevens zijn werkzaamheden en materialen duurder uitgevallen.

Beschoeiing Amersfoort Schothorst **-/- € 0,6**

De planning is uitgelopen door 3 oorzaken: overeenstemming met bewoners stagneert, levertijden materialen loopt uit en er is discussie welke beschoeiing/damwand geplaatst gaan worden.

Beschoeiing Bunschoten **-/- € 0,3**

Er zijn minder kosten gemaakt doordat bij de projectuitwerking is gebleken dat er tuinen kunnen worden overgeslagen. Ook stond er een vijver op de planning, maar na inventarisering blijkt deze in betere staat dan verwacht.

Kunstwerken Oost 2019-2020 **€ 0,3**

In het project is uitgegaan van een lagere raming. Op 10-10-'22 is door d&h goedkeuring gegeven voor extra uitvoeringkrediet en de uitgaven van dit krediet vinden in 2023 plaats.

Renovatie Bruinenburgersluis **€ 0,6**

De opdrachtnemer heeft voor fase 2 van de Bouwteamovereenkomst, de Realisatiefase, een bouwsom uitgebracht die boven onze begroting (en ons krediet) ligt. Onderzoek naar de verschillen en de onderhandelingen met de opdrachtnemer om te komen tot een voor beide partijen acceptabele bouwsom lopen nog en hebben meer tijd gekost dan vooraf gepland. Met inachtneming van de prioritering schuiven de verwachte investeringen voor 2022 door naar 2023.

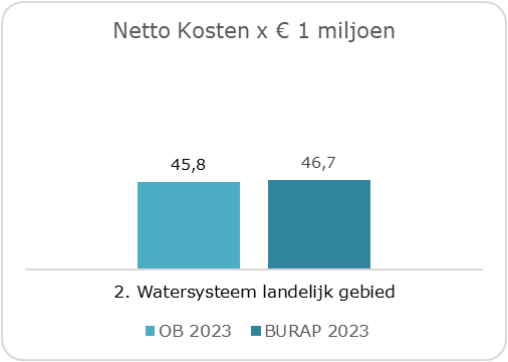
Gemaal Terwolde **-/- € 6,6**

De uitgaven in 2023 zijn € 6,6 miljoen lager dan begroot i.v.m. latere start van de bouwwerkzaamheden. De totale projectkosten zullen wel gaan stijgen.

We hebben de afgelopen periode gewerkt aan een definitief ontwerp. Met de huidige inzichten is een nieuwe raming opgesteld. De kostenraming gaat gepaard met een goede risicoanalyse en de vertaling van de risico's naar kosten. Dit geeft, ondanks doorgevoerde optimalisaties, een verschil ten opzichte van de in de begroting 2023 (met meerjarenperspectief) opgenomen kosten voor het project van circa € 1,5 mln. (excl. risicoreservering). De kostentoeename wordt voornamelijk veroorzaakt door de toename kosten bouwmaterialen en uitvoering en het vervallen bouwvrijstelling in het kader van stikstof. Voorbereiding van werkzaamheden, met name grondaankoop en het vergunningentraject (o.a. vervallen bouwvrijstelling stikstof) kosten meer tijd

dan aanvankelijk gepland. Hierdoor zijn we genoodzaakt de start van de bouwwerkzaamheden naar 2024 door te schuiven.

4.2.3. Financieel-exploitatie

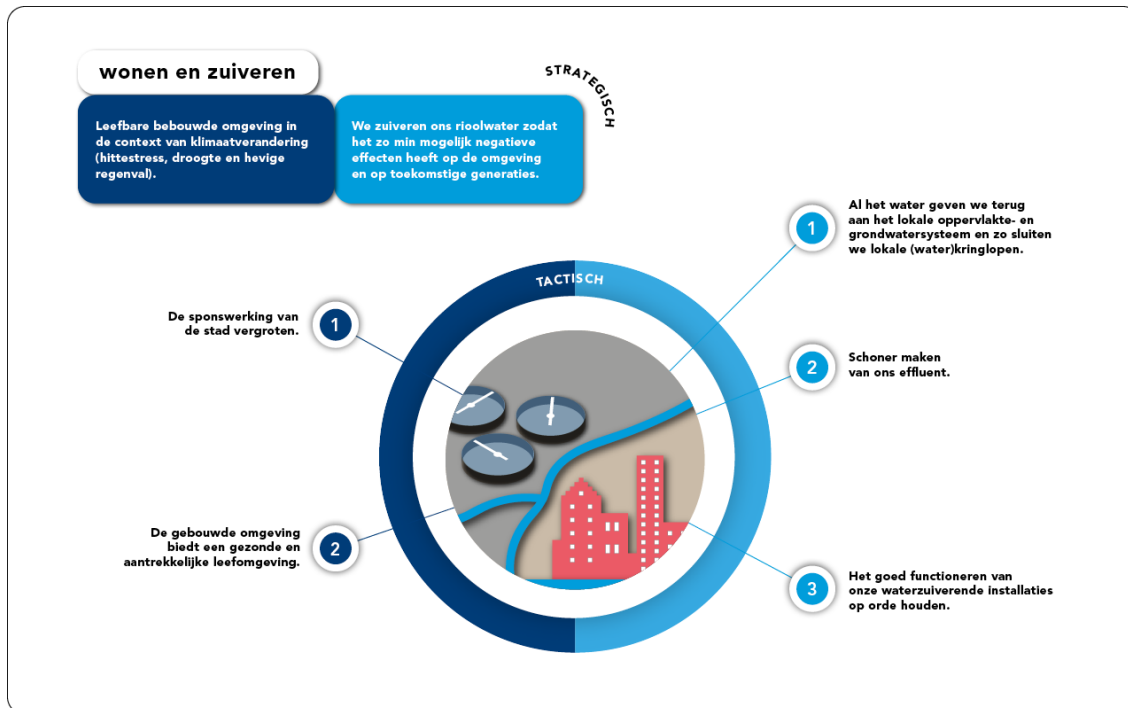
De verwachting bij deze BURAP is dat de netto kosten € 0,9 miljoen hoger uitvallen dan oorspronkelijk was begroot.

De belangrijkste verwachte afwijkingen in miljoenen € zijn:

Hogere afschrijvingskosten	€ 0,4 (N)
Hogere afschrijvingskosten investeringen die in 1 keer worden afgeschreven.	
Regeling watersparen	€ 0,3 (V)
Lagere kosten voor regeling watersparen door bijdrage provincie Gelderland en minder aanvragen i.v.m. later ingaan regeling.	
Personeelskosten en organisatieontwikkeling	€ 1,0 (N)
Aandeel van dit programma in de gestegen loonkosten (o.a. cao-verhoging); de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.	
Overige afwijkingen, per saldo	€ 0,2 (V)
Overige afwijkingen per saldo.	

4.3. Wonen en zuiveren

Dit willen we bereiken

Indicator	Nulsituatie (2020)	Streefwaarde 2023	BURAP 2023	Toelichting
1 Al het water geven we terug aan het lokale oppervlakte- en grondwatersysteem en zo sluiten we lokale (water)kringlopen				
Voor de zuiveringen Terwolde, Elburg, Apeldoorn en Hattem wordt de lozing op eigen water overwogen in de planvormingsprojecten	Terwolde (25%)	Terwolde, Hattem, Apeldoorn, Elburg (100%)	0%	Nabehandeling van effluent wordt momenteel bekeken voor Terwolde.
2 Schoner maken van ons effluent				
Aantal rzwi's waarvan het effluent is aangepast aan de benodigde kwaliteit van de omgeving	6 rzwi's	7 rzwi's	6 rzwi's	
1 De sponswerking van de stad vergroten				
Afnemende trend rioolvreemd water		-2,0 miljoen m3		Dit jaar wordt de monitoring ingericht op deze parameter. Nulmeting moet nog plaatsvinden.
Afnemende trend regenwater in het influent		-2,0 miljoen m3		Dit jaar wordt de monitoring ingericht op deze parameter. Nulmeting moet nog plaatsvinden.
2 De gebouwde omgeving biedt een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving				
De ecologie in het water van stedelijk gebied scoort een voldoende of hoger	64%	67%		De resultaten zijn nog niet bekend.

4.3.1. Het algemene beeld

Al het water geven we terug aan het lokale oppervlakte- en grondwatersysteem en zo sluiten we lokale (water)kringlopen

Natuurlijk Ontwikkelen

De Bijdrageregeling Ontvlechten Waterstromen was bedoeld voor een periode van 6 jaar (2016-2021). Deze periode is dus inmiddels verstreken. Tot en met mei 2023 is ca € 10 miljoen besteed (van de beschikbare € 12 miljoen). Gemeenten hadden tot 1 juni 2023 de tijd om ingediende afkoppelprojecten ook te realiseren. Een vervolg op de BOW is vooralsnog niet aan de orde.

Groeifonds

Het Groeiplan Watertechnologie betreft een langjarige samenwerking tussen kennisinstellingen, overheden en bedrijfsleven om innovaties die nodig zijn in de watersector te initiëren, ontwikkelen en tot wasdom te brengen. De rol van de waterschappen in deze samenwerking is die van "launching customer". De drie projecten die Vallei en Veluwe heeft ingebracht in deze unieke samenwerking zijn een biologisch actief koolfilter voor RWZI Ede (te bouwen voor de KRW-deadline van 2027), een decentrale zuivering (beoogd voor de nieuwe wijk Halvinkhuizen van 1.200 woningen in Putten) en de Waterfabriek.

Schoner maken van ons effluent

In 2023 zijn we gestart met een masterplan voor alle vier rwzi's in de regio Zuid, waarin op hoofdlijnen, alle investeringen in deze zuiveringen in de periode tot 2050, gelinkt aan diverse opgaven in kaart worden gebracht. Bij deze opgaven gaat het om assetmanagement, duurzaamheid (CO₂-emissiereductie, beperking chemicaliënverbruik), KRW, woningbouwopgave, etc.

Naar aanleiding van een calamiteit op de rwzi Bennekom, waarbij afvalwater weglekte uit de beluchtingstank die ondertussen voor de komende jaren gerepareerd is, is een variantenstudie opgestart voor vervanging van deze rwzi, in samenwerking met de gemeenten Ede en Wageningen en de WUR. Het belang van het watersysteem wordt in deze studie nadrukkelijk meegenomen. De definitieve plannen voor Bennekom vormen onderdeel van het op te stellen masterplan voor de gehele Duurzame Regio Zuid.

Het goed functioneren van onze waterzuiverende installaties op orde houden

Rwzi Terwolde

De realisatie van de nieuwe rwzi Terwolde is bijna afgerond. De komende tijd wordt de rwzi stapsgewijs opgestart.

Rwzi Harderwijk

De rwzi Harderwijk dreigt de komende jaren de stikstof effluentnorm te overschrijden. Uit studies is naar voren gekomen dat uitbreiding van de beluchtingscapaciteit nodig is om binnen de lozingsnormen te kunnen blijven. De projectmatige voorbereidingen voor uitbreiding van de beluchtingscapaciteit van de rwzi Harderwijk zal dit najaar worden opgestart.

Centrifuges Apeldoorn en Amersfoort

De voorbereiding voor vervanging van de centrifuges in Apeldoorn en Amersfoort is in volle gang. Momenteel loopt de aanbestedingsprocedure en het vergunningentraject.

Langetermijnvisie rwzi Apeldoorn

In de 1e helft van 2023 is in samenwerking met ketenpartners, zoals Vitens en de gemeente Apeldoorn, gewerkt aan een langetermijnvisie voor de zuiveringskring Apeldoorn. Hierbij is nadrukkelijk gekeken naar synergiemogelijkheden voor realisatie van opgaven van deze partijen.

Rwzi Hattem

Recentelijk is een scenariostudie voor de rwzi Hattem uitgevoerd waarbij drie scenario's zijn vergeleken, te weten renovatie, nieuwbouw en een hybridevorm. Uit een multicriteria-analyse is nieuwbouw als hoogst scorend scenario naar voren gekomen. Voor dit scenario is inmiddels een schetsontwerp opgesteld. De komende maanden zal dit nader worden besproken met (programma)management, waarna verdere uitwerking en het bestuurlijke besluitvormingstraject volgt. Met het project rwzi Hattem wordt nu al geanticipeerd op de strengere zuiveringseisen vanuit de nieuwe richtlijn stedelijk afvalwater die vanaf 2035 van kracht wordt. De strengere zuiveringsprestaties leiden wel tot hogere investeringskosten van het project ten opzichte van eerdere ramingen.

Transportsysteem

In overleg met betrokken gemeenten en netbeheerders werkt het waterschap aan de (gedeeltelijke) vervanging van riooltransportleidingen, o.a. in Veenendaal en Woudenberg. Verzoeken voor uitvoeringskredieten worden dit najaar aan het bestuur voorgelegd.

Duurzame Regio Zuid

Op basis van diverse planstudies uit 2019, 2021 is in 2022 een voorontwerp opgesteld voor centrale slibvergisting op de rwzi Ede. In de eerste maanden van 2023 is gewerkt aan de voorbereiding van de aanbesteding voor de realisatie van de centrale slibvergisting en de bouw van een tijdelijke groengasinstallatie.

De sponswerking van de stad vergroten

Regeling stimuleringsbijdrage stedelijk gebied

De sponswerking van de stad willen we vergroten door inwoners en bedrijven, middels een aangepaste regeling, te stimuleren om klimaatadaptatie en biodiversiteit mee te nemen in hun plannen en projecten. De nieuwe regeling is een succes want het aantal gehonoreerde aanvragen door burgers (individueel of collectief), basisscholen en verenigingen is zodanig hoog dat het beschikbare budget voor die doelgroep (zijnde € 0,25 miljoen van de in totaal € 0,75 miljoen) begin juni 2023 bijna op is. De aanvragen vanuit gemeenten en woningcorporaties blijven daarentegen achter. Doordat we verwachten dat de uitbetalingen van de toegekende aanvragen niet allemaal in 2023 zullen plaatsvinden schuiven we € 0,3 miljoen (van de € 0,75 miljoen) door naar 2024.

Rioolvreemd water en afkoppelen

In samenwerking met gemeenten streven we naar versnelling van de reductie van de hoeveelheid 'schoon water' naar de zuivering, door het reduceren van rioolvreemd water (RVW) en het afkoppelen van regenwater. Er is hard gewerkt aan de doorontwikkeling van het computerprogramma waarmee we een gebiedsdekkende analyse kunnen uitvoeren. Streven is om voor de zomer een nieuwe actuele analyse te kunnen uitvoeren zodat we na de zomer met de gemeenten daarover in gesprek kunnen gaan.

De gebouwde omgeving biedt een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving

Betrokkenheid bij verstedelijkingsopgaven en regioarrangementen

Wij zijn goed betrokken bij de grote verstedelijkingsopgaven van de regio Zwolle, Amersfoort en Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, om ervoor te zorgen dat het principe van 'water en bodem sturend' goed wordt meegenomen in de besluitvorming over waar de komende jaren gebouwd gaat worden. Ook zijn we goed betrokken bij de totstandkoming van de regioarrangementen.

Klimaatadaptatie bebouwde omgeving

Samen met de provincie Gelderland en binnen Manifest verband werken we aan de regionale vertaling én borging van de doelen, normen en richtlijnen van de 'Landelijke maatlat voor een groene en klimaatadaptieve bebouwde omgeving'. Afgesproken is dat de provincie daarin het voortouw neemt. Dit proces zal naar verwachting doorlopen in 2024.

Stedelijk Water in Beeld

Door middel van het SWIB (Stedelijk Water In Beeld) proces werken we, in nauwe samenwerking met de betrokken gemeenten, effectief aan de realisatie van een robuust watersysteem, het vergroten van de biodiversiteit en de beleving van het oppervlaktewater in bebouwd gebied. De planning van de veldinventarisaties in de gemeenten Soest, Utrechtse Heuvelrug, Bunschoten en Leusden ligt op schema.

Beekherstel

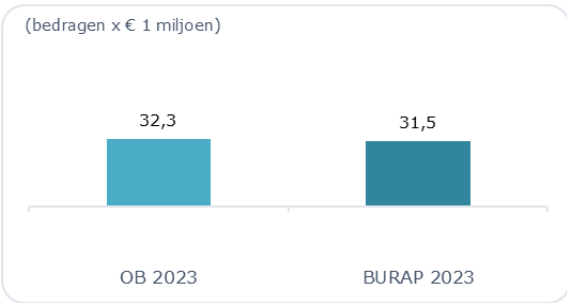
We werken samen met de gemeenten Apeldoorn en Eerbeek aan het herstel van (spreng)beken. In Apeldoorn gaat dit jaar gestart worden met de uitvoering van de Ugchelsebeek Zuid en de Schoolbeek.

Project Enkaleiding en Wateriaanvoer Wageningen

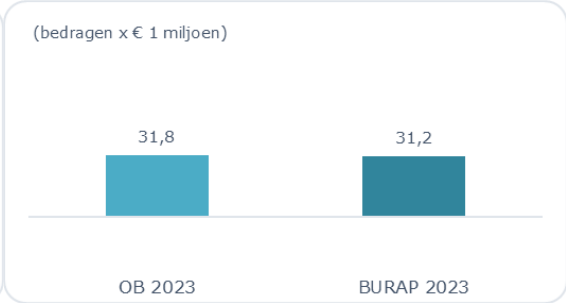
Op 6 maart 2023 heeft het bestuurlijk overleg Enkaleiding besloten om de Enkaleiding niet aan te leggen, vanwege nieuwe inzichten in de ernst van de verontreiniging van het grondwater. Het project Wateriaanvoer Wageningen had een nauw verband met de aanleg van de Enkaleiding. Nu valt die meekoppelkans weg. De uitvoering van het project Wateriaanvoer Wageningen schuift daardoor door naar volgend jaar. Dat betekent ook een bedrag van € 0,2 miljoen wordt doorgeschoven naar volgend jaar. Er wordt gezocht naar andere koppelkansen voor de realisatie van die wateriaanvoer.

4.3.2. Financieel-investeringen

Bruto investeringen

Netto investeringen

De prognose van mei komt € 0,8 miljoen lager uit dan geraamd bij de begroting voor de jaarschijf 2023. De werkelijke uitgaven (exclusief verplichtingen) tot en met mei bedragen € 5,7 miljoen. De grootste afwijkingen in zowel positieve als negatieve zin worden vanaf € 0,2 miljoen hieronder toegelicht (in m€).

	Totaal Raming prognose	Totaal uitgave t/m 2022	Begroot jaarschijf 2023	Prognose jaarschijf 2023 (BURAP)	Afwijking jaarschijf 2023 (+=toename) t.o.v. Begroting	Begroot Oplevering	Prognose Oplevering	OORZAAK
P6030C4 - RG Gietelo, RG Terwolde en RG Deventer cluster	1,3	0,1	0,9	1,3	0,5	31-12-2024	29-12-2023	T22/H
P6030C7 - RG Posterrenk en RG Rijkstraatweg cluster 7	1,8	0,0	0,8	-	-0,8	31-12-2024	31-12-2026	T/H
P6030C10 - A1-PL Posterrenk-Rijksstraatweg	0,5	-	-	0,5	0,5		1-8-2023	V
P6077 - Optimalisatie Blowers AT's Apeldoorn	2,6	0,1	1,0	0,3	-0,7	30-4-2024	3-10-2024	T
P6082 - Toegangscontrole RWZI'S	1,8	0,0	0,8	0,1	-0,7	7-1-2025	7-1-2025	T
P6109A - Blowers rwzi Renkum	2,7	1,6	1,3	1,7	0,4	1-5-2023	1-11-2023	M
P6127 - Strainpress Apeldoorn	3,7	0,9	3,5	3,1	-0,4	1-1-2024	31-12-2023	V
P6144 - Vervangen centrifuges Amersfoort	3,2	0,0	1,4	0,2	-1,2	30-8-2024	31-12-2024	T
P6154 - RWZI Hattem	40,6	0,1	2,8	1,5	-1,3	1-1-2025	30-9-2025	T
P6158 - Vervanging 5 besturingskasten Amersfoort	2,0	-	0,9	0,1	-0,8	31-12-2024	30-6-2025	T
P6160 - Gashouder en gasfakkel rwzi Harderwijk	0,8	-	-	0,5	0,5	31-12-2025	22-12-2023	
P9106 - Netwerken op locaties	5,8	0,5	2,6	3,5	0,9	31-3-2025	31-3-2025	T22
PX31-523 - TL Panhuis-Veenendaal	1,0	-	-	0,3	0,3		31-12-2023	EX/V
C8960 - RWZI Ede verv schakel en best kasten	3,6	0,1	0,4	0,1	-0,3	31-12-2027	31-12-2027	T
P6138 - Vergroten elektrotechnische installatie rwzi Ede	0,8	0,3	0,1	0,6	0,5	30-11-2023	30-11-2023	EX/VT22
P6141 - DRZ Centr.slibverw.Ede	64,6	0,9	0,7	0,4	-0,3	11-1-2027	11-1-2027	T
P6147 - Effluentdebietmeting rwzi Ede	0,8	0,5	-	0,3	0,3	1-12-2022	1-5-2023	EX/VT22
P6155 - DRZ - Ede 2 nabezinktanks	5,2	0,1	0,6	2,5	1,9	23-6-2024	23-6-2024	V

Rioolgemalen Gietelo, Terwolde en Deventer cluster 4

€ 0,5

Door vertraging in de aanbesteding is een deel van de werkzaamheden van 2022 doorgeschoven naar 2023.

Rioolgemalen Posterrenk en Rijkstraatweg cluster 7

-/- € 0,8

De projectplanning is nog niet duidelijk. De raming van rioolgemaal Deventer is overgezet naar een ander deelproject van dit cluster en daarmee wordt dit deelproject voorlopig doorgeschoven naar 2026.

A1-Persleiding Posterenk-Rijksstraatweg **€ 0,5**

De verlegging van de persleiding Posterenk-Rijksstraatweg moet in verband met de verbreding van snelweg A1 voor 1 augustus zijn uitgevoerd. Dit project kan bekostigd worden uit project persleiding Empe-Voorst die voor dit jaar begroot stond maar vooralsnog niet meer nodig is.

Optimalisatie Blowers Anaerobe Tanks Apeldoorn **-/- € 0,7**

De voorbereidingsfase van dit project start pas in het 3e kwartaal 2023 vanwege herprioritering van andere projecten. Hierdoor schuift een deel van de begrote investeringen voor 2023 door naar volgend jaar.

Toegangscontrole rwzi's **-/- € 0,7**

In 2023 worden geen concrete investeringen in fysieke toegangscontrole-maatregelen verwacht. Het jaar 2023 staat in het teken van verdere beleidsontwikkeling en voorbereidingen.

Blowers rwzi Renkum **€ 0,4**

Via d&h wordt er extra krediet aangevraagd voor uitbreiding van de beluchtingsplaten en de prijsverhogingen van de werktuigbouwkundige onderdelen. Dit leidt ten opzichte van de begroting tot hogere uitgaven voor 2023.

Strainpress Apeldoorn **-/- € 0,4**

Een eerste termijn van de aannemer is nog in 2022 betaalbaar gesteld in plaats van in 2023.

Vervangen centrifuges Amersfoort **-/- € 1,2**

De voorbereidingen van dit project nemen in bouwteamverband meer tijd in beslag dan oorspronkelijk was bedacht. In het eerste kwartaal van 2024 wordt de bouwteamfase afgerond waarna opdrachtverlening voor de realisatie zal volgen. Een deel van de verwachte investeringen schuift hiermee door naar 2024.

Rwzi Hattem **-/- € 1,3**

Het uitvoeringsontwerp wordt eerst volledig uitgewerkt in 2023 waarna de aanbesteding kan plaats vinden. De verwachte investeringskosten voor 2023 schuiven daarmee door naar 2024.

Vervanging 5 besturingskasten Amersfoort **-/- € 0,8**

Een groot deel van de verwachte investeringen voor 2023 schuift door naar 2024. Een grondige inventarisatie is eerst nodig om te komen tot de juiste scopeafbakening van het project. Het jaar 2023 staat vrijwel volledig in het teken van de voorbereidingen.

Gashouder en gasfakkel rwzi Harderwijk **€ 0,5**

De urgentie om dit project versneld uit te voeren is zeer hoog. De gasfakkel voldoet niet meer aan de eisen en de technische levensduur van de gashouder is verstreken waardoor de

bedrijfszekerheid in het geding komt. Het doel is om de gashouder en gasfakkel geheel in 2023 te vervangen en in bedrijf te nemen.

Netwerken op locaties	€ 0,9
------------------------------	--------------

Dit betreft een doorschuif vanuit 2022 als gevolg van het later verkrijgen van het uitvoeringskrediet en de daarmee samenhangende opdrachtverlening aan de aannemer.

Transportleiding Panhuis-Veenendaal	€ 0,3
--	--------------

Gemeente Veenendaal en Tennet zijn voornemens om een hoogspanningsleiding 150KV ondergronds te brengen. De leiding wordt met gestuurde boringen aangebracht. Echter bij een in- en uittredepunt komt de 150 KV leiding te dicht op onze leiding te liggen. Ook is er een werkterrein op de leiding gepland. Vanwege deze werkzaamheden wordt het risico op leidingbreuk hoog ingeschat. Daarom is voorgesteld om een deelvervanging van circa 70 meter versneld uit te voeren. Dit leidt tot een versnelling ten opzichte van de begroting 2023.

Rwzi Ede vervanging schakel- en besturingskasten	-/- € 0,3
---	------------------

De uitvoering van dit project schuift door naar 2024. De afbakening van de scope en verdere voorbereiding van dit project vragen meer tijd dan op voorhand was ingeschat.

Vergroten elektrotechnische installatie rwzi Ede	€ 0,5
---	--------------

Netbeheerder Liander heeft medio november 2022 aangegeven dat de uitbreiding van de elektrotechnische hoofdaansluiting pas in 2023 zal plaatsvinden. Hiermee zijn de verwachte uitgaven voor 2022 doorgeschoven naar 2023.

Duurzame regio zuid - Centrale slibverwerking Ede	-/- € 0,3
--	------------------

Een deel van de verwachte uitgaven voor 2023 schuift door naar 2024 omdat zowel bestuur als directie hebben aangegeven eerst meer inzicht te willen hebben in de toekomstplannen voor de Duurzame Regio Ede. Hiertoe wordt een masterplan opgesteld waarna vervolgens besluitvorming en kredietverstrekking voor de verschillende deelprojecten kan plaats vinden.

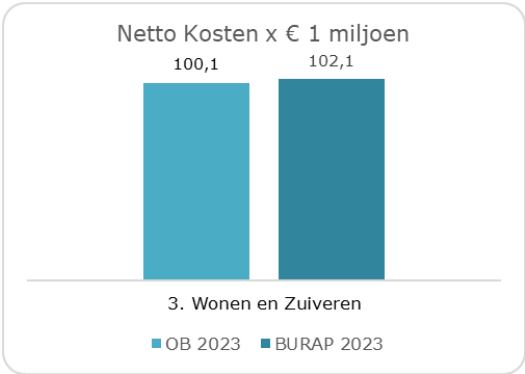
Effluentdebietmeting rwzi Ede	€ 0,3
--------------------------------------	--------------

In verband met een vorstperiode eind december 2022 heeft het werk vertraging opgelopen. Door de vorst kon de bekabeling niet in de grond en daardoor is een deel van de verwachte uitgaven doorgeschoven naar 2023.

Duurzame regio zuid - Ede twee nabezinktanks	€ 1,9
---	--------------

Ten opzichte van de begroting wordt dit project versneld uitgevoerd en dient in 2023 in ieder geval één nabezinktank gebouwd te zijn. Door het bijbouwen van extra nabezinkcapaciteit wordt voorkomen dat slibuitspoeling uit de nabezinktanks plaats vindt tijdens regenweer situaties. De verwachte investeringen in latere jaren worden hiermee vervroegd.

4.3.3. Financieel-exploitatie

De verwachting bij deze BURAP is dat de netto kosten € 2,0 miljoen hoger uitvallen dan oorspronkelijk was begroot.

De belangrijkste verwachte afwijkingen in miljoenen € zijn:

Prijsstijgingen	€ 1,5 (N)
Hogere transportkosten voor slib met name door hogere tarieven. Verder prijsstijging chemicaliën en gebruik sulfaat i.p.v. aluminiumchloride (dit is niet meer beschikbaar).	
Hogere afschrijvingskosten	€ 0,3 (N)
Hogere afschrijvingskosten o.a. door buiten gebruik stellen van onderdelen op rwzi Terwolde.	
Lagere kosten assetmanagement	€ 1,4 (V)
Lagere kosten keuringen en inspecties assetmanagement o.a. door doorschuif naar 2024 (gisting tank € 0,5 miljoen) en ook als investering begroot (gasfakkels € 0,9 miljoen).	
Stijging onderhoudskosten	€ 0,6 (N)
Hogere onderhoudskosten rioolgemaal met name door relinen aanvoerriool rwzi Soest wat was doorgeschoven vanuit 2022. Verder hogere kosten voor de grondstoffenfabriek i.v.m. Atex; noodzakelijke aanpassing beluchting rwzi Nijkerk; en gasketel+ veiligheid Renkum.	
Personeelskosten en organisatieontwikkeling	€ 0,8 (N)
Aandeel van dit programma in de gestegen loonkosten (o.a. CAO-verhoging); de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.	
Subsidie stedelijk gebied	€ 0,3 (V)
Doorschuiven naar 2024 omdat we verwachten dat de uitbetalingen van de toegekende aanvragen niet allemaal in 2023 zullen plaatsvinden schuiven.	
Overige afwijkingen, per saldo	€ 0,5 (N)
Overige afwijkingen per saldo.	

4.4. Besturen en belastingen

4.4.1. Het algemene beeld

Verkiezingen

Op 15 maart 2023 zijn verkiezingen gehouden. Ons waterschap heeft zich ingezet voor het rechtmatige verloop van de verkiezingen en een publiciteitscampagne. In ons gebied was sprake van een hoog opkomstpercentage van 62,2% (landelijk 53,7%). De verkiezingen zijn gevolgd door de installatie van een nieuw algemeen bestuur, een inwerkprogramma voor de nieuwe bestuursleden en een verkenning- en formatieproces. Het algemeen bestuur heeft op 5 juni een nieuw dagelijks bestuur benoemd en op 12 juni een bestuursagenda vastgesteld. Van de subsidieregeling "partijen beter in beeld bij de kiezer", die op initiatief vanuit het algemeen bestuur is ingesteld, is door negen partijen gebruikgemaakt voor activiteiten die bijdragen aan de zichtbaarheid en het bereik van de partij aan de waterschapsverkiezingen. Een evaluatie van de organisatie van de verkiezingen wordt aan het algemeen bestuur verstrekt.

Omgevingswet

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. We maken de waterschapsverordening BOVI- en BOP-proof. De actualisatie van de BOVI is in volle gang. Extra aandacht wordt besteed aan het indringend testen en oefenen met het werken via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), samen met collega overheden en partners. In de regio's worden de puntjes op de i gezet voor het afspreken en uitvoeren van de interbestuurlijke samenwerking. De regionale hulp bij de Omgevingswet (RHBOW) is daar een mooi voorbeeld van. We continueren de strategische inzet van het GebiedsAtelier aan de voorkant van gebiedsprocessen. Ook wordt intern voor specifieke doelgroepen (zoals VTH) kennisontwikkeling georganiseerd en zijn we extern prominent aanwezig bij congressen en relevante onderzoeken. Daarnaast wordt het nieuwe bestuur meegenomen in de Omgevingswet door middel van een informatiemarkt en een masterclass die voorbereid wordt. Na de zomer volgt communicatie richting de organisatie rondom de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Digitale transformatie en I-visie

Om de ambities uit de begroting 2023 te realiseren wordt vanuit het programma Digitale Transformatie gewerkt aan het inbedden van de digitaliseringsopgave in lopende en nieuwe projecten. Voorbeelden hiervan zijn de monitoring van het BOP, dashboards van managementrapportages en de ontwikkeling van een Digital Twin voor waterkwaliteit en droogte. Na de leerlijn voor het management zijn we nu toe aan de uitrol van de leerlijn digitale transformatie voor medewerkers. Het eerste team start voor de zomer. Er wordt volop gewerkt aan de implementatie van Bouw Informatie Management (BIM) als belangrijke bouwsteen binnen het assetmanagement. Het opleiden en begeleiden van collega's en de borging in bestaande processen zijn hier een belangrijk onderdeel van. De eerste resultaten en praktische toepassingen worden hiermee zichtbaar.

Ook is het project Virtueel Vallei en Veluwe gestart om, in verbinding met collega's en eigen middelen, te werken met nieuwe en meer efficiënte data-inwintechieken en de verwerking

daarvan. De werkgroep data gedreven werken is begonnen. Hierin wordt integraal samengewerkt en geëxperimenteerd met diverse soorten data gerelateerde-opdrachten en werkvormen. Dit om te leren welke manier van organiseren het best passend is in onze organisatie en om interne processen te optimaliseren.

Security, privacy en ethiek

Security

De verbinding tussen de security & privacy organisatie, WMT en bestuurlijk portefeuillehouder is de afgelopen maanden verstevigd. Sinds 1 april is een nieuwe vaste CISO (chief information security officer) in dienst. We werken aan het opzetten van een integraal security-raamwerk om de samenhang in aansturing en invoering van fysieke- en digitale informatiebeveiliging te verstevigen.

De afgelopen periode hebben zich geen significante beveiligingsincidenten voorgedaan. Echter de (cyber)dreiging is onverminderd hoog.

Privacy

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

De waterschappen hebben sectorale afspraken gemaakt over de ambities en doelen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Hiervoor voeren alle waterschappen conform sectorale afspraken onafhankelijke audits op informatiebeveiliging en privacy uit.

In het eerste kwartaal heeft de externe auditor de procesvolwassenheid gecontroleerd bij waterschap Vallei en Veluwe. De aanbevelingen van de auditor zijn gebruikt om het uitvoeringsplan informatiebeveiliging en privacy 2022-2027 aan te scherpen.

Het plan richt zich op de grootste privacy risico's voor het bereiken van onze bedrijfsdoelstellingen zoals bijvoorbeeld de inzet drones, het inbedden van privacy in de planning en het uitvoeren van zogenaamde DPIA's (data protection impact assessments).

Wet politiegegevens (Wpg)

Voor de taken van de Boa's (toezicht en handhaving) heeft het Waterschap Vallei en Veluwe zich niet alleen te houden aan de AVG, maar ook aan de Wpg. Hiervoor is in 2022 een externe audit uitgevoerd. Aan de verbeterpunten is in Q1 en Q2 2023 gewerkt. In juni 2023 vindt de heraudit plaats.

Ethiek

Techniek bepaalt wat kan, wet en regels wat mag, maar wat we willen is vaak een ethisch vraagstuk. De razendsnelle technologische ontwikkelingen roepen nieuwe ethische vragen op. Dit vraagt om aandacht en kennis. Momenteel wordt verkend wat wij als organisatie nodig hebben om (digitale) ethiek een plek te geven en hoe we hierover het goede gesprek kunnen voeren en faciliteren.

Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH)

Het Uitvoeringsplan (V/HUP) voor 2023 is ter goedkeuring aan het dagelijks bestuur voorgelegd. In de V/HUP is vastgelegd welke activiteiten VTH in 2023 gaat uitvoeren.

De implementatie van de Omgevingswet is een van de prioriteiten van VTH in 2023. VTH is gestart met Roadshows om met onze ketenpartners (gemeenten en omgevingsdiensten) te oefenen voor de samenwerking onder de Omgevingswet. Ook zijn in samenwerking met onze interne adviseurs de werkprocessen aangepast.

VTH is gestart met het verbeteren van de processen rondom grondwateronttrekkingen. Doel is verbetering van het toezicht en de registratie. Onderdeel is de inventarisatie – tijdens controles – van de bestaande beregeningsputten. Dit om de oudere onttrekkingen in kaart te brengen.

De werkvoorraad bij Vergunningverlening blijft erg hoog. Naast dat dit leidt tot overschrijding van termijnen en hoge werkdruk bij het team, is het belangrijk om voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet deze werkvoorraad op een acceptabel niveau te hebben. Dit zodat er voldoende buffer is om eventuele tegenvallers te kunnen opvangen. Hiervoor is extra menskracht ingezet op de afhandeling van vergunningen.

Calamiteitenzorg

Er is in maart 2023 een 4-dagdalen-durende ACW-oefening geweest waarbij droogte centraal stond in combinatie met (de dreiging van) extreme neerslag. Verder is er een advies opgesteld ten aanzien van de positionering en ontwikkeling van crisisbeheersing binnen de organisatie. Dit advies wordt verder uitgewerkt.

Communicatie en waterbewustzijn

De eerste maanden van 2023 stonden communicatief in het teken van de verkiezingen. De landelijke verkiezingscampagne heeft het goed gedaan, ook in ons gebied. We waren overal in het gebied zichtbaar, zowel online als live, en de opkomst bij de verkiezingen was hoog. Steeds meer mensen zijn zich ervan bewust dat er iets te kiezen valt.

Waterbewustzijn is een onderwerp waar we doorlopend, programmatisch aan werken. We maken daarbij gebruik van natuurlijke momenten, zoals de landelijke 'week van ons water' en ook de actualiteit. Zo is de droogteperiode in de zomer een goed moment om mensen bewust te maken van hun eigen handelingsperspectief.

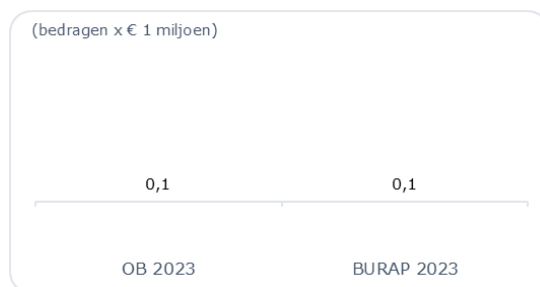
Jeugdbestuur

Het jeugdbestuur werkt op dit moment aan het uitvoeren van hun jeugdbestuursagenda. Zo geven twee jeugdbestuurders les op basisscholen over water(schaps)bewustzijn, zijn drie jeugdbestuurders een onderzoek gestart naar egelvriendelijke tuinen en is een van de jeugdbestuurders bezig met het motiveren van scholen tot het creëren van groene schoolpleinen. Ook wordt door een van de jeugdbestuurders het gesprek gevoerd met het Koninklijk Nederlands

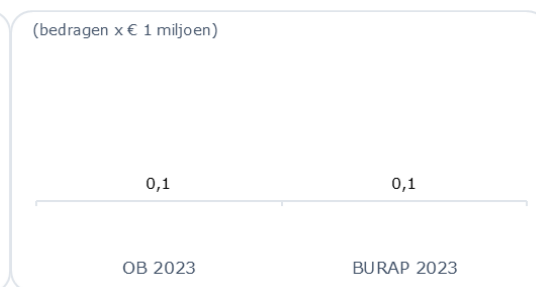
Aardrijkskundig Genootschap (KNAG). Dit om het aanbod van hun lesmateriaal te verbreden naar meer verschillende leerniveaus. Tot slot zijn twee jeugdbestuurders bezig met het profileren van het jeugdbestuur. Aanvullend hierop hebben de jongeren een plek verworven in de bestuursagenda van het algemeen bestuur, waarmee zij de wensen van de jeugd verankeren in de komende bestuursperiode van het waterschap.

4.4.2. Financieel-investeringen

Bruto investeringen

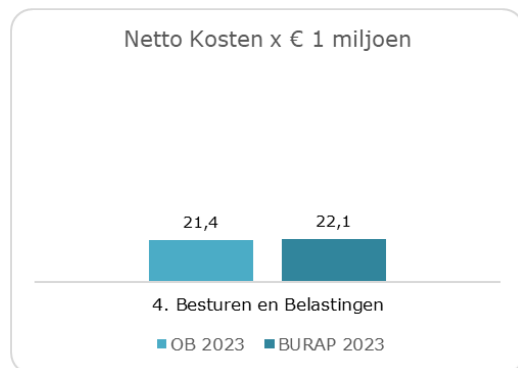

Netto-investeringen

De prognose voor de bruto investeringen is gelijk aan de oorspronkelijke begroting.

4.4.3. Financieel-exploitatie

De verwachting bij deze BURAP is dat de netto kosten € 0,7 miljoen hoger uitvallen dan oorspronkelijk was begroot.

De belangrijkste verwachte afwijking in miljoenen € is:

Personeelskosten en organisatieontwikkeling € 0,8 (N)

Aandeel van dit programma in de gestegen loonkosten (o.a. CAO-verhoging); de kosten van de organisatieontwikkeling en overige bedrijfsvoering kosten.

Perceptiekosten € 0,2 (V)

De perceptie kosten GBLT vallen lager uit.

Overige afwijkingen, per saldo € 0,1 (N)

Overige afwijkingen per saldo.

5. Belastingopbrengsten

5.1. Belastingopbrengsten

Netto belastingopbrengsten per Kostendrager x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Begroting na Mutaties (BURAP)	Saldo (BURAP) -/- (OB)
1. Watersysteembeheer	70.573	73.872	3.299
Bruto belastingopbrengsten	71.789	75.153	3.364
Huidig belastingjaar 2023	71.789	74.948	3.159
Voorgaande belastingjaren	-	205	205
Kwijtschelding en oninbaar	-1.217	-1.281	-65
Oninbaar	-195	-266	-70
Kwijtschelding	-1.021	-1.015	6
2. Zuiveringsbeheer	102.783	102.276	-506
Bruto belastingopbrengsten	105.144	104.839	-305
Huidig belastingjaar 2023	105.144	104.676	-468
Voorgaande belastingjaren	-	163	163
Kwijtschelding en oninbaar	-2.362	-2.563	-201
Oninbaar	-261	-356	-94
Kwijtschelding	-2.100	-2.207	-107
Netto belastingopbrengsten	173.355	176.148	2.793

De verwachting is dat de netto belastingopbrengsten ca. € 2,8 miljoen hoger uitvallen dan oorspronkelijk geraamd. De cijfers zijn gebaseerd op de gegevens uit de eind juni ontvangen voortgangsrapportage van het belastingkantoor GBLT. De netto belastingopbrengsten watersysteem worden € 3,3 miljoen hoger geraamd dan waarmee in de begroting was rekening gehouden. Dit met name door hogere WOZ-waarden. De netto belastingopbrengsten zuiveringsbeheer worden € 0,5 miljoen lager geraamd dan begroot.

5.2. Bruto belastingopbrengsten

Bruto belastingopbrengsten per Kostendrager x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Begroting na Mutaties (BURAP)	Saldo (BURAP) -/- (OB)
1. Watersysteembeheer	71.789	75.153	3.364
Huidig Belastingjaar 2023	71.789	74.948	3.159
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	37.076	40.183	3.107
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	28.575	28.569	-6
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	5.501	5.488	-13
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	286	286	0
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	352	422	70
Voorgaande belastingjaren	-	205	205
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	-	23	23
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	-	-29	-29
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	-	19	19
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	-	5	5
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	-	187	187
2. Zuiveringsbeheer	105.144	104.839	-305
Huidig Belastingjaar 2023	105.144	104.676	-468
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	30.621	30.169	-452
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	74.523	74.507	-16
Voorgaande belastingjaren	-	163	163
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	-	219	219
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	-	-56	-56
Bruto belastingopbrengsten	176.933	179.992	3.059

5.2.1. Watersysteembeheer € 3,4 miljoen meer

De belastingopbrengst van de taak watersysteembeheer komt naar verwachting € 3,1 miljoen hoger uit dan de in begroting opgenomen belastingopbrengst. Dit komt vooral omdat de opbrengst gebouwd, waarbij de peildatum voor de WOZ-waarden op 1-1-2021 ligt, hoger is dan begroot. Deze is gestegen met 18,5%, welke de stijging van de belasting gebouwd veroorzaakt. Verder is met name de opbrengst verontreinigingsheffing hoger dan begroot. Hier zijn meer aanslagen voor verstuurd dan was meegenomen in de begroting.

5.2.2. Zuiveringsbeheer € 0,3 miljoen minder

De belastingopbrengst van de taak zuiveringsbeheer valt, volgens de prognose van GBLT, naar verwachting € 0,3 miljoen lager uit. Dit komt vooral door de lagere belastingopbrengst over de jaren 2023 en 2022. Voor 2020 en 2021 is een hogere bate meegenomen. De prognose voor de bedrijfsruimten heffingstechnologie is gebaseerd op de actuele verwachtingen die de heffingstechnologen van het waterschap hebben afgegeven. In de afgelopen periode is bij de definitief gemaakte aanslagen gebleken dat de vervuilingswaarden van 2020 hoger zijn dan vooraf was ingeschat door de heffingstechnologen. Voor 2022 wordt een lagere prognose afgegeven. De prognose van 2023 laat een fors lagere prognose zien (-€ 0,5 miljoen). Dit komt door een bezwaarschrift welke een mogelijke vermindering van de belastingopbrengst veroorzaakt.

Doordat nog niet alle aanslagen over de voorgaande jaren definitief zijn gemaakt door het waterschap worden er nog steeds aanslagen over voorgaande jaren verstuurd. Deze definitieve aanslagen zorgen voor meer/minder belastingopbrengsten. Dit speelt met name nog voor de jaren 2021 en 2022.

5.3. Kwijtschelding en oninbaar, per saldo € 0,3 miljoen meer

Kwijtschelding en oninbaar per Kostendrager x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Begroting na Mutaties (BURAP)	Saldo (BURAP) -/- (OB)
1. Watersysteembeheer	-1.217	-1.281	-65
Kwijtschelding Watersysteemheffing	-1.021	-1.015	6
Oninbaar Watersysteemheffing	-195	-266	-70
2. Zuiveringsbeheer	-2.362	-2.563	-201
Kwijtschelding Zuiveringsheffing	-2.100	-2.207	-107
Oninbaar Zuiveringsheffing	-261	-356	-94
Kwijtschelding en oninbaar	-3.578	-3.844	-266

Kwijtschelding € 0,1 miljoen meer

De prognose kwijtschelding is iets hoger bijgesteld. De in de begroting opgenomen verhoging van het aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken is hierin gehandhaafd. De prognose laat een toename van het aantal verzoeken zien ten opzichte van 2022. Op basis van de eerste signalen over het aantal ontvangen verzoeken (en beroepen) en het aantal toegewezen verzoeken lijkt de prognose aan de voorzichtige kant. Vanwege de effecten van de inflatie en signalen over toenemende armoede, wordt de prognose vooralsnog gehandhaafd.

Oninbaar € 0,2 miljoen meer

De kosten van oninbaarheid worden € 0,2 miljoen hoger geprognosticeerd. Oorzaken zijn onder meer:

- Vanwege de negatieve effecten van de inflatie, energielasten en de verdere economische ontwikkelingen op de eventuele oninbaarheid van de belasting is voorgesteld het percentage oninbaar te verhogen naar 0,33%. Dit ook rekening houdend met het feit dat het percentage oninbaar voor 2022 oploopt.

6. Overige paragrafen

6.1. Toezicht

Archief en informatiebeheer

De waterschapsarchivaris heeft over het toezichtsjaar 2022 verslag uitgebracht aan het dagelijks bestuur van het waterschap Vallei en Veluwe over het toezicht op het informatiebeheer.

De onderwerpen welke in het toezichtsjaar 2022 zijn besproken:

- Project zaakgerichte dienstverlening en duurzaam informatiebeheer
- Restauratie archieven Veenraadschap van de Gelderse en Stichtse Venen
- Uitfasering VERSEON
- Ontwikkelingen team DIV
- Archieven projecten ruimte voor de rivier
- Vernietiging van archiefbescheiden

In zijn algemeenheid constateert de waterschapsarchivaris dat er in goede onderlinge samenwerking en overleg wordt gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van het informatiebeheer.

In het regulier overleg worden de aandachts- en actiepunten met betrekking tot het informatiebeheer voor 2023 besproken op basis van de archief KPI 2022 en de actuele vraagstukken van het waterschap. Naar aanleiding van de jaarlijkse meting en de gevoerde gesprekken zal begin 2024 opnieuw een toezichtverslag worden aangeboden.

6.2. Claims derden en risico's

Claims van derden

Er zijn twee claims ontvangen waarbij het waterschap aansprakelijk is gesteld voor schade aan opstallen; een claim naar aanleiding van een dijkversterkingsproject en een ander naar aanleiding van een renovatie van een waterstaatswerk. Beide claims zijn in behandeling genomen.

Europese aanbesteding

Waterschap Vallei en Veluwe heeft een inschrijver uitgesloten van deelname aan de Europese openbare aanbesteding slibtransport en van de aanstaande heraanbesteding van die opdracht.

De inschrijver was het daar niet mee eens en heeft daarom een kort geding aangespannen.

De kortgedingrechter heeft de inschrijver in het ongelijk gesteld en de inschrijver heeft hiertegen hoger beroep ingesteld. Indien de inschrijver alsnog in het gelijk wordt gesteld, dan zal het waterschap naar verwachting worden veroordeeld in de proceskosten en zal de opdracht mogelijk alsnog aan de inschrijver moeten gunnen en/of zal het waterschap mogelijk de inschrijver alsnog moeten toelaten tot de voorgenomen heraanbesteding. Standpunt van het waterschap is dat de inschrijver terecht is uitgesloten van de aanbesteding.

6.3. Treasury

De onzekere economische tijden met hoge inflatiecijfers, zorgen over de economische groei en vooral regelmatig wisselende (of elkaar tegensprekende) berichten hierover hebben direct invloed

op de rente. Merkbaar is dat de rente enorm volatiel is en steeds minder voorspelbaar. Eind juni zijn de lange rentes ongeveer op hetzelfde niveau als waarmee 2022 werd afgesloten, maar dat neemt dit weg dat er binnen deze 6 maanden behoorlijke schommelingen (zowel omhoog als omlaag) zijn geweest.

De stijging van de lange rente is mede ingegeven door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Na een aantal verhogingen in 2022 heeft de ECB in 2023 de rente (het ECB deposito tarief) al 4 keer verhoogd (naar 3,50% momenteel) en wordt aangegeven in juli de rente verder te verhogen. Dit wordt voornamelijk ingegeven doordat de ECB de inflatie wil beteugelen tot een niveau van rond de 2%. Dit heeft direct invloed op de korte rente (en daarmee op de rentekosten wie betaald moeten worden als we gebruik maken van de RC-faciliteit ("rood staan") bij de NWB bank.

Gezien de volatiliteit en onzekerheid qua rente ontwikkelingen is de treasurycommissie van mening dat het verstandig is om aan risicospreiding te doen en is besloten om in juni reeds leningen af te sluiten voor € 35 miljoen (in lijn met het door het algemeen bestuur afgegeven mandaat), zijnde bijna de helft van de financieringsbehoefte van 2024. De verwachting is dat de langlopende rente eind 2023 / begin 2024 licht zal gaan dalen. Echter er hoeft maar iets onverwachts te gebeuren en de rente kan ineens fors stijgen (leert de afgelopen periode). Hierbij speelt mee dat het momenteel duurder is om gebruik te maken van de RC-faciliteit ("rood staan") dan een langlopende lening af te sluiten. Gebruik maken van de RC-faciliteit bij de NWB kost eind juni 3,625% en zal naar verwachting de komende maanden oplopen richting 4% (als gevolg van verdere verhogingen van de rente door de ECB). Het afsluiten van 3 langlopende leningen voor in totaal € 35 miljoen scheelt voor 2023 zo'n € 75.000 aan rentelasten.

In het eerste half jaar zijn drie langlopende leningen aangetrokken bij de NWB voor een gezamenlijke hoofdsom van € 35 miljoen, stortingsdatum in juni 2023, met een looptijd van 15 jaar, lineaire aflossing en een rentepercentage van 3,204%.

Mede door het aantrekken van bovenstaande langlopende lening is er in juni sprake van een saldo in de schatkist van ruim € 31 miljoen. Hierover wordt een rentevergoeding ontvangen vanuit het Ministerie (momenteel 3,4% welke zal oplopen als de ECB de rente verder verhoogt).

De kasgeldlimiet is tot op heden niet overschreden.

6.4. *Rechtmatigheid*

Conform planning zijn de rechtmatigheidsaudits op de processen personele lasten en inkoop (inclusief inhuur) uitgevoerd. Bij de audit op het inkoopproces is specifiek aandacht besteed aan adviesdiensten (gezien de in 2022 geconstateerde onrechtmatigheden). Hierbij is een tweetal nieuwe onrechtmatigheden geconstateerd voor een gezamenlijk bedrag van € 439.000 (incl. BTW). Dit valt binnen de norm voor een goedkeurende controleverklaring (voor 2023 bedraagt de norm € 1,95 miljoen). In de komende periode zal maandelijks een steekproef op adviesdiensten

uitgevoerd worden en zal extra aandacht worden besteed aan communicatie over het inkoopproces en het inkopen van adviesdiensten.

Daarnaast is één, reeds bij de jaarafsluiting geconstateerde, overschrijding van het krediet van een investeringsproject nog niet opgelost. Dit geeft een onrechtmatigheid van circa € 27.000 (inclusief BTW).

Bij de audit op het personele proces is geconstateerd dat er momenteel veel gevraagd wordt van P&O en de salarisadministratie. Merkbaar is dat hierdoor niet altijd de focus gegeven kan worden aan de reguliere processen. Momenteel wordt gewerkt aan het op orde brengen van de formatieve omvang van beide teams waarbij met de teamleider afgesproken is dat hierbij de bevindingen uit de audit ook aandacht zullen krijgen.

6.5. Frauderisico

Eind 2021 / begin 2022 heeft een actualisatie van de frauderisicoanalyse plaatsgevonden welke in april 2022 is vastgesteld door het college van d&h (en ter informatie is toegezonden aan het algemeen bestuur). Daarnaast vindt jaarlijks een audit plaats. In 2023 is een audit uitgevoerd op beheersing van frauderisico's binnen de processen inkoop en aanbesteden, betaalproces, personeels- en salarisadministratie en aan- of verkoop van grond en panden. Hierbij is beoordeeld of de geïdentificeerde beheersmaatregelen toereikend zijn en in de praktijk ook worden toegepast. Daarnaast is gekeken naar de opvolging van de bevindingen uit de audit van vorig jaar.

Tijdens de audit is vastgesteld voor de geaudite processen dat de geïdentificeerde beheersmaatregelen bestaan en in de meeste gevallen ook worden toegepast waarmee het fraude risico tot een acceptabel niveau wordt gemitigeerd. Tevens is vastgesteld dat gewerkt is aan de aanbevelingen uit voorgaande audits en dat een aantal aanbevelingen inmiddels is opgelost. In een volgende audit zal gekeken worden naar de status van de resterende aanbevelingen.